

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра публічного управління, адміністрування та права

Дипломна кваліфікаційна робота
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

тема: **«Інформаційно-комунікаційний супровід діяльності органів
публічної влади в Україні**

Виконав:

студент групи дбДС спеціальності 281
«Публічне управління та адміністрування»
ступеня вищої освіти магістр

_____ В. В. Шкаревський

Науковий керівник:

професор кафедри публічного управління,
адміністрування та права, д. ю. н.

_____ О. О. Єрмак

Полтава – 2023 рік

Бібліографічний опис та анотація до дипломної роботи

Бібліографічний опис: Шкаревський Віталій Васильович. Тема: Інформаційно-комунікаційний супровід діяльності органів публічної влади в Україні. Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування». Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Кафедра публічного управління, адміністрування та права. Науковий керівник: Єрмак Олександр Олександрович, професор кафедри публічного управління, адміністрування та права, доктор юридичних наук. Полтава, 2023 рік.

Зміст роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків.

Анотація. У роботі з'ясовано сутність та зміст державної інформаційної політики; досліджено місце і роль державної інформаційної політики в системі державного публічного управління в Україні; розглянуто правове регулювання державної інформаційної політики; проаналізовано процес здійснення державної інформаційної політики органами державної влади; визначено місце інформаційно-аналітичної служби в системі інформаційної діяльності органів державної влади; досліджено особливості взаємодії органів державної влади із засобами масової інформації в процесі публічного управління; запропоновано шляхи удосконалення правового регулювання державної інформаційної політики; обґрунтовано методологічні та організаційно-технологічні основи формування інноваційної державної інформаційної політики; виявлено шляхи удосконалення механізмів реалізації інформаційної політики у сфері публічного управління.

Ключові слова: інформаційна політика, інформаційна безпека, СМІ, медіа-простір, телерадіомовлення, цифрове телебачення, Інтернет, ефір, радіомовлення, інформаційна відкритість, інтернет-сайт.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	11
1.1. Сутність та зміст державної інформаційної політики.....	11
1.2. Місце і роль державної інформаційної політики в системі публічного управління в Україні.....	23
1.3. Правове регулювання державної інформаційної політики.....	34
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	44
2.1. Аналіз здійснення державної інформаційної політики органами державної влади.....	44
2.2. Місце інформаційно-аналітичної служби в системі інформаційної діяльності органів державної влади.....	58
2.3. Особливості взаємодії органів державної влади із засобами масової інформації в процесі публічного управління.....	66
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН.....	84
3.1. Удосконалення правового регулювання державної інформаційної політики.....	84
3.2. Методологічні та організаційно-технологічні основи формування інноваційної державної інформаційної політики.....	89
3.3. Шляхи удосконалення механізмів реалізації інформаційної політики у сфері публічного управління.....	100

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	113
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	118
ДОДАТКИ.....	126

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний стан розвитку цивілізації в світі загалом та в Україні, зокрема, характеризується переходом від індустріального суспільства до суспільства інформаційного типу. Це є закономірним, оскільки інформація відіграє значну роль в житті кожної людини, суспільства, держави. Усі суспільні відносини нерозривно пов'язані з інформацією, яка проникає у будь-яку сферу суспільного життя. Як наслідок, постійно зростають темпи розвитку інформаційних технологій та ступінь впливу інформації на суспільні відносини усіх напрямків, що позначається як на якості внутрішньодержавного розвитку будь-якої країни, так і на ролі, яку країна відіграє на міжнародній арені. Саме тому, існує необхідність у більш активному приєднанні України до процесу становлення та розвитку світового інформаційного суспільства. Це неможливо здійснити без наукової розробки та практичного втілення державної інформаційної політики.

На шляху приєднання України до світового інформаційного простору виникає низка проблемних питань щодо її державної інформаційної політики. Найважливішими серед них є відсутність належного адміністративно-правового впливу на процес здійснення державної інформаційної політики, який у свою чергу складається з низки таких невирішених питань:

- відсутність єдиного підходу до визначення основних понять категоріального апарату державної інформаційної політики;
- відсутність належної системи принципів здійснення державної інформаційної політики;
- недосконалість інституціонального механізму здійснення державної інформаційної політики;
- недосконалість нормативно-правового регулювання суспільних відносин у інформаційній сфері;
- недосконалість юридичної відповідальності за правопорушення у інформаційній сфері тощо.

Істотний внесок у вирішення питань здійснення державної інформаційної політики зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: Г. А. Алмонд, С. С. Андрєєв, Н. І. Глазунова, І. Ібрагімова, О. Корнійчук, М. Марушак, Ю. А. Нісневич, І. М. Панарін, В. Л. Попов та інші. У той же час, не дивлячись на наявність наукових праць, які вивчають вищевказану проблематику, ряд аспектів, на нашу думку, досліджений недостатньо. Це стосується визначення пріоритетних напрямків формування та реалізації державної інформаційної політики як найважливішого чинника підвищення ефективності державного публічного управління, розвитку політичних комунікацій в Україні, а також шляхів вдосконалення форм і методів взаємодії органів державної влади та засобів масової інформації у процесі реалізації державної інформаційної політики.

Метою дипломної роботи є вирішення важливого наукового питання, яке полягає у всебічному аналізі та обґрунтуванні пріоритетних напрямів і особливостей вдосконалення державної інформаційної політики.

Відповідно до поставленої мети у роботі потрібно вирішити такі основні завдання:

- з'ясувати сутність та зміст державної інформаційної політики;
- дослідити місце і роль державної інформаційної політики в системі державного публічного управління в Україні;
- розглянути правове регулювання державної інформаційної політики;
- проаналізувати процес здійснення державної інформаційної політики органами державної влади;
- визначити місце інформаційно-аналітичної служби в системі інформаційної діяльності органів державної влади;
- дослідити особливості взаємодії органів державної влади із засобами масової інформації в процесі публічного управління;
- запропонувати шляхи удосконалення правового регулювання державної інформаційної політики;
- обґрунтувати методологічні та організаційно-технологічні основи

формування інноваційної державної інформаційної політики;

– виявити шляхи удосконалення механізмів реалізації інформаційної політики у сфері публічного управління.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення державної інформаційної політики та взаємодії різних суб'єктів у державі під час вказаної діяльності.

Предмет дослідження – організаційно-правові аспекти здійснення державної інформаційної політики.

Методи дослідження. З метою вирішення поставлених завдань використовувались як загальнонаукові, так і спеціально-юридичні методи: логічні (аналіз, синтез, узагальнення, екстраполяція, гіпотеза), діалектичний, історично-правовий, формально-юридичний, порівняльно-правовий, структурно-функціональний.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативно-правові акти України з проблем державної інформаційної політики; наукові публікації; статистичні та соціологічні дані; інформаційно-аналітичні матеріали; результати моніторингів; дані офіційних сайтів органів державної влади; матеріали поточних архівів; публікації періодичної преси, що дозволяють оцінити стан інформаційної політики органів державної влади в Україні.

Практична значимість дослідження полягає в уточненні та розвитку уявлень про зміст, механізми формування та реалізації державної інформаційної політики. Результати дипломної роботи можуть бути використані для подальших теоретичних та методологічних розробок з даної тематики, а також в практичній діяльності органів державної влади.

Матеріали дослідження висвітлено автором у публікаціях, виступах на науково-практичній конференції, а також використано в роботі працівниками в ГУ ДСНС у Полтавській області.

Структура та обсяг. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (85 найменувань на 8 сторінках), 6 таблиць, 4 рисунка та 13 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

1.1. Сутність та зміст державної інформаційної політики

Тривале використання терміну «інформаційна політика» як у різних галузях знання, так і нормативно-правових актах, політичних деклараціях, концепціях, досі залишає місце для дискусії про його зміст. Різноманіття підходів до визначення інформаційної політики, наявних у науковій літературі, виявляє неоднозначність у розумінні її сутності.

Цілком очевидно, що інформаційна політика походить від двох понять: «інформація» та «політика». Первинною категорією, на наш погляд, є інформація. У різних наукових галузях існує безліч визначень даного поняття. Термін «інформація» від латинського *infomatio* – передача, виклад, роз'яснення, а також зміст повідомлення, відомості з урахуванням їх передачі у просторі і часі.

У Давній Греції термін «інформація» використовувався у значеннях «надати форму» або «змалювати». Вчені вважають інформацію однією з найскладніших, ще повністю не розкритою. Найпростішим, класичним визначенням інформації є «передача повідомлення». Н. Вінера вказує, що «інформація – це позначення змісту, отриманого від зовнішнього світу у процесі пристосування до нього» [8, с. 3]. Вагомий внесок у дослідження проблеми сутності інформації вніс американський вчений К. Шеннон. Під інформацією він розуміє «все, що може бути передано по каналах зв'язку від джерела до одержувача, при цьому смисловий зміст інформації, її ціннісні характеристики практично не враховується».

За визначенням, даним Комісією європейських співтовариств, «інформація – це зміст будь-якого носія (зафіксований на папері або зберігається в електронному форматі у вигляді звукового, візуального або

аудіовізуального запису). У якості сукупності відомостей про зміни, що відбуваються у системі й її навколишньому середовищі, яка зменшує ступінь невизначеності нашого знання про конкретний об'єкт, інформація подається у теорії управління» [85, с. 78].

Вітчизняна наука має у своєму розпорядженні дві основні концепції сприйняття інформації як явища – функціональну та атрибутивну. Прихильниками функціональної концепції є В. О. Вержбицький, Р. Р. Вдовиченко, І. В. Грицьків, Д. І. Дубровський, Н. В. Жуков, А. М. Коршунов, М. І. Сетров та інші. Вони пропонують співвідносити інформацію з функціонуванням систем, що самоорганізуються, у якості яких виступають, на їхню думку, живі організми і, ймовірно, у майбутньому, кібернетичні пристрої.

В рамках атрибутивної концепції, прихильниками якої є Б. В. Ахлібінський, К. Б. Баженов, Б. В. Бірюков, І. Б. Новик, Л. А. Петрушенко, А. Д. Урсул, інформація бачиться як властивість усіх матеріальних об'єктів, які є атрибутом матерії. В. Д. Попов говорить про неприродність протистояння атрибутивної та функціональної концепцій, відзначаючи все більшу багатоаспектність, багаторівневість та багатовимірність поняття «інформація». На його думку, як філософсько-соціальна категорія «інформація – це передавання, циркулювання різноманіття відбитого та взаємовідображеного різноманіття життєвого простору людини» [45, с. 23].

Інформація має ряд важливих особливостей:

1. Про інформацію можна говорити лише у тому випадку, коли хоча б один об'єкт у матеріальній взаємодії є живим організмом. Виходячи з цього, інформація є сприйнятою живим організмом через органи почуттів навколишньої дійсності у вигляді розподілу матерії та енергії у часі і просторі, і процесів їх перерозподілу.

2. Незважаючи на те, що носієм інформації є матерія, інформація не матеріальна.

3. Від складності об'єкта матеріального світу або процесу залежить

кількість інформації (чим вища складність об'єкта, тим більше інформації він у собі несе).

4. Чим складніший організм, тим більше варіантів його поведінки може відповідати одній і тій же отриманій інформації.

Т. Стоуньєр зазначав, що інформація має деякі специфічні властивості. В першу чергу це «ресурс, яким можна поділитися» [76, с. 89]. На відміну від угод з приводу матеріальних речей, які ведуть до конкуренції, інформаційна взаємодія, обмін інформацією веде до співпраці. Крім того, «використання інформації призводить до збільшення знань людини, підвищує організованість в оточуючому середовищі» [76, с. 33].

З наукової точки зору інформація в управлінських структурах характеризується низкою ознак, до яких належать: самостійність даних; можливість їх неодноразового використання, збереження в одержуючого або передавального суб'єкта; придатність до обробки, інтеграції та «стискуванні» обсягу за рахунок викорінення дублюючої та паралельної інформації; системність, комунікативність, допустимість математичного аналізу [19].

Інформація, яка обирається людьми з потоку різноманітних відомостей для підготовки та прийняття необхідних рішень у сфері державної влади або виконання функцій, а також здійснення супутніх дій, у науковій літературі визначається як політична інформація [74, с. 66]. Таким чином, можна зробити висновок, що політична інформація є передумовою та найважливішим джерелом дій суб'єкта політичної сфери, основним компонентом комунікації, і необхідна для підготовки та прийняття управлінських рішень у сфері державної влади.

Для політичних явищ інформація, на думку А. В. Соловйова, є такою ж «базисною властивістю, як речовина та енергія, складовою частиною, ядром комунікації» [74, с. 99]. При цьому, інформаційна революція наділила політичну інформацію цілим рядом принципово нових якостей. Інформація володіє прерогативою масштабності та синхронності впливу на різні політичні чинники.

Політичного впливу інформації вистачає на будь-яку аудиторію, при цьому отримання нової інформації не обмежує нас у придбанні додаткової. Інформація має підвищену чутливість до тимчасового чинника. Більш того, створювана інформація на сьогодні «застосовується для систематичних нововведень і новаторства в політиці, що робить політичні практики нелінійними та дискретними» [7, с. 80]. Тому, впевнено можна констатувати, що інформація стала основною з наявних ресурсів політики.

Як ми вже зазначали, за своєю природою інформація комунікативна, оскільки характеризує стан об'єкта управління в статичі та динаміці; забезпечує підготовку керуючого впливу у вигляді управлінського рішення (політичного або адміністративного); дає характеристику результату його реалізації [10, с. 119]. Тим самим здійснюється взаємодія комунікаторів, об'єктів та суб'єктів управління (комунікації), безпосередня передача повідомлень.

У науковій літературі виділяються три методологічних підходи до вивчення комунікативної природи інформації. Один з них ґрунтується на класичній позитивістській методології суб'єктно-об'єктних відносин і представлений концепціями інформаційного суспільства, комп'ютерною футурологією. Він передбачає жорсткий контроль за поведінкою інформаційно-комунікаційної системи, виключення непотрібних взаємозв'язків. Вперше політичну систему як мережу комунікацій та інформаційних потоків представив К. Дойч [16, с. 94]. Вчений вказує, що «інформаційні потоки диференціюються залежно від їх проходження по компонентах політичної системи і пов'язані з чотирма фазами: отримання та відбір інформації; оцінка та обробка інформації; прийняття рішень; реалізація рішень і зворотний зв'язок» [16, с. 94]. Таким чином, політичну систему він підносив у вигляді кібернетичної самоналаштовуючої системи, яка не ізольована від зовнішнього світу і, в своєму функціонуванні залежить від безперервного потоку інформації.

Некласична методологія базується на когнітивній моделі суб'єктно-об'єктних диспозицій та раціоналізації систем масових комунікацій. Її автор, німецький вчений Ю. Хабермас, розглядає міжлюдські інтеракції як свого роду

інструмент, що реалізує практичні інтереси людей, як спосіб звільнення від політичних, економічних та інших впливів, що спотворюють комунікації і відіграють латентну роль примусу [79, с. 54].

Умовами, що дозволяють людині стати вільною і активно брати участь у різних соціальних подіях, в тому числі пов'язаних з прийняттям рішень, є комунікативна компетенція та комунікативна зрілість. При цьому, Ю. Хабермас вважає, що важливо свої цілі та ідеї гранично ясно сформулювати і донести до аудиторії. Така комунікація повинна бути незалежною від різного панування. Завдання такої комунікації полягає у відновленні довіри один до одного. «Спотворена» ж комунікація, яка, на думку автора, превалює у суспільних відносинах, є не чим іншим, як ядром людського відчуження [79, с. 58].

Постнекласичний підхід розглядає суспільство як мережу комунікацій, у якій інтеракції, найпростіші соціальні системи, формуються через взаємоузгоджені між учасниками спілкування дії. Комунікація, на думку Н. Лумана, представляється активним самоорганізованим середовищем [33, с. 84]. Суспільство охоплює усі дії, які досягаються для зіставлення комунікації один з одним. Сама дія сприймається як справжній елемент соціальної системи, вона виробляється і відтворюється у ній, в співвіднесенні з іншими діями-подіями. Таке уявлення природи комунікації виводить її на принципово інший рівень, де їй відводиться соціетальна роль. Усі ці підходи, на наш погляд, самоцінні, не заперечують, а лише доповнюють один одного і, мають велике значення для соціальної практики в цілому та сфери державного публічного управління, зокрема.

Значне місце політичної комунікації у політичній системі відводить і Р. Алмонд [1]. Політична комунікація, на його думку, є засобом передачі та розповсюдження інформації всередині системи, де здійснюється інформаційний обмін з навколишнім світом. При цьому, здатність впливати на формування поглядів та переконань, створювати гасла, символи та міфи, маніпулювати ними з метою зміцнення легітимності політичної системи Р. Алмонд вважає однією з найважливіших якостей [1, с. 111]. Найбільш розгорнуте тлумачення

сутності політичної комунікації дав Р.-Ж. Шварценберг, вважаючи, що вона являє собою «процес передачі політичної інформації, завдяки якому вона циркулює від однієї частини політичної системи до іншої, між політичною та соціальною системою» [83, с. 71].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що інформація володіє комунікативними властивостями і є важливим ресурсом політичної системи для підвищення організованості як самої системи, так і навколишнього світу, необхідна у органах державної влади та управління для підготовки й прийняття управлінських рішень.

І влада, і суспільство наділені «комунікативним розумом», володіють соціальною природою. Комунікація пронизує усі сторони соціального устрою сучасного суспільства: політику, економіку, право, культуру, мораль. Отже, соціально-політичні та соціально-економічні перетворення неможливі без комунікативних зв'язків. Інформаційно-комунікаційні відносини, по суті, забезпечують інтеграцію та взаємодію усіх рівнів політичної системи, а також виконання її інститутами основних функцій: здійснення політичної влади, управління різними сферами життєдіяльності людей, регулювання суспільних відносин, контролю тощо. «Це ніби сполучна тканина, яка надає політичній системі антиентропійні властивості (здатність до збереження цілісності), яка наділяє діяльність інститутів, суб'єктів та носіїв влади властивостями самоорганізації і саморозвитку, здібності до подолання несприятливих умов свого розвитку» [74, с. 74].

Ще однією категорією, необхідною для осмислення сутнісної сторони державної інформаційної політики є сама політика. Політика традиційно означає все спільне, що можна робити, вирішувати, використовуючи політичну (публічну) владу, яка відображає історичне явище, пов'язане з появою держави, у якій співіснують різні, іноді протилежні потреби та інтереси і, тому є об'єктивна необхідність їх узгодити, знайти те спільне, інтегруюче, що і робить суспільство державно-організованим [13, с. 80]. Але очевидно, що з урахуванням ускладнення соціальної структури суспільства, переходу його до

реалізації принципів демократії, процесів перетворення суспільних та владних відносин, розвитку громадянського суспільства, посилення ролі засобів масової інформації та комунікації традиційних визначень, політики недостатньо.

Розглянувши різні точки зору сучасних дослідників, нами виділено визначення А. В. Соловйова: «Політика – сукупність відносин, що складаються у результаті цілеспрямованої взаємодії груп з приводу завоювання, утримання та використання державної влади з метою реалізації своїх суспільно значущих інтересів» [74, с. 113]. Спираючись на це визначення, можна сказати, що політика тісно пов'язана з державою і громадянським суспільством, націлена на задоволення потреб та захист інтересів народу.

Ряд українських вчених-політологів вважає, що політика являє собою особливу сферу життєдіяльності людей, яка взаємопов'язана з владними відносинами, з державою і державним устроєм, соціальними інститутами, функціонування, дія яких ведеться у відповідності із законами, принципами та нормами, і покликана гарантувати життєздатність громадян, різних спільнот людей, реалізацію їх загальної волі, інтересів та потреб [17, с. 76].

Звідси В. Д. Попов робить наступні висновки: 1) сутнісна, цільова, функціональна сторони політики – захист інтересів народу та задоволення їх суспільних і соціальних потреб; 2) головним засобом досягнення мети політики є владні відносини усіх гілок та усіх рівнів, а базисним компонентом у системі владних відносин – народовладдя; політика являє собою особливу сферу життєдіяльності людей, яка зв'язана з державними органами та соціальними інститутами. Отже, одна з основних функцій політики – здійснення взаємодії між громадянським суспільством і державою [46, с. 38].

В. Д. Попов дає наступне визначення: «інформаційна політика – це особлива сфера життєдіяльності людей (політиків, науковців, аналітиків, журналістів, слухачів, читачів тощо), пов'язана з відтворенням і розповсюдженням інформації, що задовольняє інтереси держави та громадянського суспільства, і спрямована на забезпечення творчого, конструктивного діалогу між ними та їх представниками [46, с. 80]. Головне

місце у цій сфері посідає масова свідомість. Дане визначення заслуговує уваги, оскільки виділяє етапи інформаційного процесу, який виступає поряд з суб'єктами інформаційного простору в якості основних об'єктів державного регулювання.

Для ефективної реалізації державної інформаційної політики необхідні опосередковані форми спілкування, спеціальні засоби зв'язку між носіями влади і народом – комунікації. Особлива роль у адаптації політичної системи та забезпечення її стабільності відводиться засобам масової інформації, які є універсальним агентом політичної комунікації [1, с. 99]. При цьому, засоби масової інформації виступають такими собі посередниками, що здійснюють збір, формування, аналіз та поширення інформації в інтересах держави, суспільства та окремої особистості. І, якщо засоби масової інформації визнавати «інформаційною владою», то, на думку Є. П. Прохорова, «інформаційна політика – це сукупність проблемно-тематичних ліній, характер розробки яких визначається соціальною позицією даного засобу масової інформації та втілюється у сукупності прийнятих форм реалізації ідейно-творчого спрямування видання або програми» [49, с. 88]. Але таке розуміння інформаційної політики на сучасному етапі представляється вкрай вузьким і не відповідає її місцю й ролі у системі державного публічного управління. Очевидно, що час, коли суб'єктом формування і здійснення інформаційної політики виступали лише засоби масової інформації, минув.

У контексті предметно-змістовного рівня здійснення інформаційної діяльності інформаційна політика визначається як «система заходів, що визначають інтенсивність та якість процесів формування, перетворення, зберігання, передачі та використання інформації» [44, с. 50]. Ряд дослідників розглядають інформаційну політику виключно як різновид державної політики. При цьому, остання визначається як «політичний процес управлінського впливу інститутів держави на основні сфери суспільства, що спираються на безпосереднє застосування державної влади, як при розробці, так і при здійсненні стратегії і тактики регулювання функціонуванням та розвитком

економіки, соціальної сфери й інших підсистем суспільства за допомогою розміщення ресурсів, розподілу, перерозподілу суспільних благ та інших заходів» [73, с. 208]; як «цілеспрямоване вирішення завдань у соціальній, економічній, оборонній та інших сферах суспільного життя, що виражає домінуючі пріоритети і цінності застосування влади»; як «регулююча діяльність державних органів, спрямована на розвиток інформаційної сфери суспільства, яка охоплює не лише засоби масової інформації, але і телекомунікації, інформаційні системи та ресурси, усю сукупність виробництв і відносин, пов'язаних зі створенням, зберіганням, обробкою, демонстрацією, передачею інформації в усіх її видах – ділової, розважальної, науково-освітньої тощо» [37, с. 70].

Будучи різновидом державної політики, державна інформаційна політика представляється як «сукупність цілеспрямованих заходів органів державної влади, що здійснюються у співпраці з іншими інститутами політичної системи (у тому числі, міжнародного рівня), елементами громадянського суспільства та іншими соціальними суб'єктами з метою розвитку та регулювання соціуму за допомогою інформаційних засобів, а також розвитку і регулювання інформаційної сфери життєдіяльності суспільства та держави» [18, с. 107], як «система ідей, установок, цілей, методів та засобів, за допомогою яких держава здійснює регулювання інформаційних відносин у політичній системі в цілях забезпечення збалансованості інтересів особистості, суспільства та держави» [70, с. 55].

Як систему заходів, спрямованих на розвиток принципів зберігання, передачі, використання і перетворення усіх видів інформації; ефективно вирішення проблем створення та впровадження засобів комп'ютерної й інформаційної техніки, засобів зв'язку і технічних носіїв запису, а також компетентного використання інформаційних систем в управлінській діяльності, пропонує вважати інформаційну політику В. Ф. Халіпов [80, с. 119]. В даному випадку інформаційна політика обмежена лише рамками управлінської діяльності, що також у повному обсязі відбиває її зміст та сутність.

Ю. А. Нісневич виділяє у інформаційній політиці управлінську функцію. Вважаємо, що його визначення є найбільш повним і точним. Інформаційна політика, зазначає Ю. А. Нісневич, це «... сукупність цілей, що відображають національні інтереси у інформаційній сфері, стратегії, тактиці, завданнях державного управління, управлінських рішень та методів їх реалізації, що розробляються і реалізуються державною владою для регулювання й вдосконалення як власне процесів інформаційної взаємодії у суспільно-політичному житті, та соціально-економічній сфері життєдіяльності суспільства і держави, так і процесів забезпечення такої взаємодії» [39, с. 128].

На наш погляд, державна інформаційна політика – це комплекс заходів, який формується, реалізується та контролюється органами державної влади та управління з метою здійснення національних інтересів у інформаційно-комунікаційній сфері, спрямованих на задоволення інформаційних потреб суспільства, управління різними сферами життєдіяльності людей, регулювання суспільних відносин, ефективної взаємодії держави і громадянського суспільства, захист інформації.

Державна інформаційна політика, як відомо, має досить складну структуру. Інституційно вона представлена різними складовими, які формують її зміст та цілі, які реалізуються в інформаційному просторі, а саме: в органах влади; аналітичних структурах (їх представляють центри ситуаційного аналізу в різних урядових відомствах, інших структурах влади); базах і банках даних (у тому числі, національних бібліотеках); центрах розробки стандартів інформаційних контактів; центрах захисту інформації; прес-службах в органах державної влади; науково-дослідних центрах.

Також інститути інформаційної політики можна розділити на два види: основні і спеціалізовані. До основних інститутів віднесено: інститут президентства, законодавчі, виконавчі й судові органи державної влади, політичні партії, рухи та об'єднання громадян; до спеціалізованих – державні і недержавні засоби масової інформації (у першу чергу, електронні) та інститут зв'язків з суспільством [39, с. 81].

Об'єктами державної інформаційної політики є організації (органи державної влади і управління, засоби масової інформації та комунікації, недержавні суб'єкти економічної діяльності, недержавні суспільно-політичні організації, релігійні організації) та населення [43, с. 72].

Державна інформаційна політика реалізується на державному, регіональному та місцевому рівнях. Залежно від суб'єкта інформаційної політики (органи державної влади і управління, суб'єкти масового інформування та комунікації) формуються окремі галузі державної інформаційної політики, пов'язані з розмежуванням компетенції кожного з них.

Відображають зміст державної інформаційної політики дві складові у її структурі: техніко-технологічна та гуманітарна. Техніко-технологічна складова пов'язана з розв'язанням завдань інформатизації суспільства, створенням потужної інформаційно-комунікаційної інфраструктури. У загальноприйнятому розумінні інформатизація – це багатогранний організаційний, науково-технічний та нормативно-правовий процес, спрямований на оптимальне задоволення інформаційних потреб суспільства [44, с. 26]. Визначальною, на нашу думку, є гуманітарна складова державної інформаційної політики, оскільки вона пов'язана зі змістом та якістю інформації, які в умовах інформаційної революції мають найбільший вплив на соціально-економічні, духовні та політичні процеси у суспільстві.

Основні напрями державної інформаційної політики варто розглядати через сукупність національних інтересів України у інформаційній сфері. По-перше, це забезпечення конституційних прав і свобод людини у сфері отримання інформації та користування нею; забезпечення духовного відродження України; збереження і зміцнення моральних цінностей суспільства, традицій патріотизму та гуманізму, культурного і наукового потенціалу країни.

По-друге, це інформаційне забезпечення зовнішньої та внутрішньої державної політики, сприяння діалогу влади і суспільства. По-третє, це формування єдиного інформаційного простору, а також розвиток інформаційної

інфраструктури, у тому числі, сучасних інформаційно-комунікаційних технологій вітчизняної індустрії засобів масової інформації, телекомунікацій і зв'язку. По-четверте, це забезпечення інформаційної безпеки.

Як узагальнення функціональних завдань державної інформаційної політики, що враховують внутрішньополітичні та зовнішньополітичні стратегічні напрямки, виділяються наступні: забезпечення інформаційного обслуговування населення та інституційних структур громадянського суспільства на основі розвитку масового інформаційного обміну та масових комунікацій, у тому числі прикордонні, при дотриманні заходів попередження і захисту від внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз; інформаційне забезпечення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування; забезпечення інформаційної взаємодії громадянського суспільства і влади.

При цьому, основними функціями інформаційної політики називають: стимулювання гармонійного розвитку особистості, суспільства і держави; регулювання суспільних відносин; регулювання взаємовідносин особистості, суспільства і держави з боку вищої влади; спрощення та полегшення інформаційних взаємовідносин між особистістю, суспільством і державою; забезпечення особистості, громадськості та органів державної влади об'єктивною інформацією про стан та розвиток соціуму; створення максимальних можливостей для ефективних дій особистості, суспільства і держави в інформаційному просторі [46, с. 90].

Таким чином, забезпечується вирішення цілого комплексу завдань з досягнення розвитку суспільства і задоволення інформаційних потреб населення. Очевидно, що на сучасному етапі державна інформаційна політика у сутнісному аспекті стає все більш складною та багатогранною, що вимагає серйозного коригування дефініції, перш за все з урахуванням розширення комунікаційних та управлінських процесів.

Зміст і структура державної інформаційної політики все більшою мірою передбачає розвиток не лише техніко-технологічного, а й гуманітарного спрямування. На передній план виходить управлінська функція державної

інформаційної політики, що пов'язано з посиленням ролі інформації в державному публічному управлінні.

1.2. Місце і роль державної інформаційної політики в системі державного публічного управління в Україні

Як показує практика останніх двадцяти років, для України як центральна виступає проблема створення ефективної політичної влади, здатної здійснювати свої рішення на усіх рівнях публічного управління. При цьому, спроба запровадити модель «нового державного публічного управління», покладена в основу адміністративної реформи в Україні, визнається експертами незадовільною.

Невпорядкованість відносин у всій системі державного публічного управління виникла в результаті поєднання дій, орієнтованих на розвиток бюрократичних засад управління в рамках його раціональної моделі (побудова «вертикалі влади»), з елементами системи нового державного публічного управління, орієнтованої на комерціалізацію структур управління та механізми корпоративного менеджменту. Крім того, загострилася проблема співвідношення економічної ефективності та соціальної справедливості державного публічного управління. У результаті реформа державного публічного управління все більше стала перетворюватися в інструмент підвищення виконавської дисципліни, заснованої на регламентації та стандартизації процедур і послуг.

Криза довіри українців до держави обумовлена низкою обставин:

- громадяни не бачать у державі систему обслуговування інтересів суспільства, підконтрольну їй та відповідальну перед нею;
- сучасні управлінські методи покликані забезпечувати не лише інформаційну відкритість влади, але і залучення громадськості до процесів прийняття та реалізації рішень («демократія участі»);
- виконавча влада залишається «непрозорою» для контролю з боку

несформованого громадянського суспільства, для громадських ініціатив;

– нові політичні та економічні умови не змінили докорінно тип діяльності, професійної психології державних службовців різних категорій та рівнів [80, с. 50].

Дійсно, суспільство сьогодні висуває все більші вимоги до влади. Чимало соціальних змін, що відбулися на початку 90-х років в Україні, сприймаються населенням не інакше, як секвестрування життєво необхідних ресурсів пересічних громадян, як примусовий вплив владних і політичних еліт, як нав'язування чужих норм і цінностей – словом, як необґрунтовано виникаючі соціальні обмеження. Ставлення громадян до влади при такому положенні справ може характеризуватися як насторожене, що, в свою чергу, неминуче веде до блокування товариством будь-яких спроб реформування соціально-економічної та суспільно-політичної системи держави. Між тим ступінь довіри населення у суспільстві прямо залежить від повноти інформаційного супроводу прийнятих владою рішень.

Постійна інформаційна взаємодія між державною владою та громадянським суспільством, між суб'єктами України, між усіма гілками і структурами центральної та регіональної влади є основною умовою сталого розвитку країни [21, с. 87]. У зв'язку з цим одним з найважливіших чинників, що забезпечують необхідну інформаційну підтримку єдиної системи державного публічного управління в Україні, є комплексна інформатизація.

Інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура покликана забезпечити «створення єдиного інформаційного простору і, як наслідок, ефективного єдиного соціально-економічного простору України як цілісної держави, поглиблення процесів інформаційної та економічної інтеграції країн СНД, послідовне входження України в Європейську і глобальну інфраструктуру» [21, с. 113].

Проведений дослідниками аналіз світової практики регулювання інформаційної сфери дозволив виділити ряд домінуючих у цьому процесі тенденцій:

- боротьба з монополізмом та заохочення конкуренції;
- забезпечення прав і технічних можливостей доступу до інформації та інформаційних ресурсів для всього населення;
- контроль за використанням інформаційних та телекомунікаційних технологій у структурах державної влади та місцевого самоврядування;
- протистояння культурній експансії, захист національної культурної спадщини та мови;
- охорона інтелектуальної власності та боротьба з піратством на ринку інформаційної продукції та послуг;
- забезпечення інформаційної безпеки;
- боротьба з комп'ютерними та подібними злочинами.

Інформаційні ресурси суспільства розглядаються в даний час як стратегічні, за значимістю схожі з матеріальними, сировинними, енергетичними, фінансовими та трудовими. Підвищення ролі інформаційних ресурсів у розвитку країни вимагає «створення умов і механізмів формування, розвитку та ефективного використання інформаційних ресурсів у всіх сферах діяльності»[25].

Інформаційні ресурси існували завжди, але як окрема категорія стали розглядатися лише з переходом на новий етап розвитку суспільства – інформаційний. У 1992 р. був прийнятий Закон України «Про інформацію» [69], який приводить понятійний апарат та механізми регулювання у відповідність з практикою застосування інформаційних технологій, що визначає правовий статус різних категорій інформації; закріплює положення про регулювання створення й експлуатації інформаційних систем; загальні вимоги до використання інформаційно-телекомунікаційних мереж; встановлює принципи регулювання суспільних відносин, пов'язаних з використанням інформації [69].

У Законі «Про інформацію» [69] закріплюється принцип свободи пошуку, отримання, передачі, виробництва та розповсюдження інформації будь-яким законним способом. Державними інформаційними ресурсами, у відповідності із

законом, є інформація, що міститься в державних інформаційних системах, а також інші наявні у розпорядженні державних органів відомості та документи [69]. Державне регулювання відносин у сфері захисту інформації здійснюється шляхом встановлення вимог про захист інформації, а також відповідальності за порушення законодавства України про інформацію, інформаційні технології та захист інформації.

Реалізація різних державних та регіональних нормативно-правових документів і програм з інформатизації сприяла позитивним результатам у даному напрямку. Істотно зросла оснащеність комп'ютерною технікою органів влади, підприємств та організацій; розроблено та впроваджено інформаційні системи, які локально автоматизують ряд найважливіших процесів управління та надання послуг у державних структурах; збільшилися можливості доступу до інформаційних ресурсів мережі Інтернет; робилися певні кроки в галузі підготовки і перепідготовки кадрів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Однак, порівнюючи результати з рівнем інформатизації найбільш розвинених країн світу, приходимо до висновку про необхідність ще більших зусиль як самої держави, так і його населення. Результати чергового глобального рейтингу мережевої готовності країн світу (Global Information Technology Report 2016) показали, що Україна в 2019 р. вийшла на 71 місце, поліпшивши свій показник порівняно з 2021 р. лише на два пункти [86].

Формування інформаційної інфраструктури України відбувається практично паралельно на трьох рівнях: державному, міжрегіональному (з об'єднанням декількох регіонів) та регіональному [39, с. 60]. Очевидно, що процеси інформатизації в суб'єктів України йдуть повільніше, ніж хотілося б. Темп сучасного життя вимагає більш активної модернізації інформаційних послуг. На жаль, все ще мають місце невідповідності державних та регіональних інформаційних баз, не в повній мірі відпрацьована міжвідомча взаємодія. Низькими темпами формується інфраструктура публічного (громадського) доступу населення до офіційних публічних сайтів та інших інформаційно-довідкових центрів.

Ще однією проблемою, яка гальмує процес розвитку інформаційного суспільства, є те, що, як правило, державні інформаційні системи впроваджувалися органами державної влади в умовах відсутності єдиної регламентації та загальної координації. На практиці це призводить до міжвідомчої плутанини на усіх етапах збору, обробки, зберігання, обміну та надання інформації. Як наслідок – відсутній належний ефект від впровадження таких технологій.

У багатьох регіонах при спробах реалізації програм розвитку інформаційно-комунікаційних технологій першочергова увага приділялася інформатизації різних структур управління (причому без реальної інтеграції інформаційних систем цих структур). При досягненні певних успіхів в даному напрямку інтенсивність робіт зменшувалася і кінцева мета – поліпшення якості життя населення – не досягалася. Можливо, для першого етапу розвитку інформаційного суспільства це було і правильним, але сьогодні вже необхідно змінити пріоритети. Автоматизацію внутрішніх адміністративних процесів потрібно розглядати як обов'язкову і першочергову, але тільки як допоміжну та забезпечуючу ланку для вирішення головного завдання – надання якісних послуг населенню в електронному вигляді, забезпечення високого рівня доступності інформації.

Таким чином, головним стане «зовнішній» по відношенню до органів управління сектор роботи систем інформатизації (громадяни, підприємства та організації, інші органи управління). Безсумнівно й те, що регіональні інфраструктури в автономному режимі не зможуть довго розвиватися. Необхідне їх об'єднання в міжрегіональні інфраструктури.

Наступним етапом повинна стати інтеграція у національну інформаційно-комунікаційну інфраструктуру. Важливим аспектом у формуванні та реалізації інформаційної політики є потенціал інформаційних технологій. В даний час можна назвати ряд причин, які об'єктивно стримують їх ефективне використання:

- розрізненість державних інформаційних ресурсів;

- неможливість зіставлення даних, що містяться в інформаційних ресурсах;

- значне дублювання інформації.

Потрібно забезпечити високий рівень надання державних послуг в електронному вигляді;

- скорочення «цифрової нерівності» суб'єктів України;

- розвиток сервісів на основі інформаційних технологій у сферах культури, освіти та охорони здоров'я.

Відзначається, що система інформаційного забезпечення інституту державної служби в Україні дозволить суттєво підвищити ефективність функціонування цього інституту за рахунок підвищення рівня інформаційного супроводу діяльності на основі використання усієї накопиченої інформації та більш динамічної організації інформаційної взаємодії при вирішенні проблем [40, с. 89]. Використання у практиці органів державної влади сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, на думку більшості експертів, сприяє не лише забезпеченню доступу громадян до достовірної офіційної інформації, створення додаткових можливостей для взаємодії різних органів влади з бізнес-структурами та інститутами громадянського суспільства, але і, у кінцевому рахунку, передбачає значне підвищення ефективності та якості державного управління.

Усунення проблем, що перешкоджають поліпшенню результатів використання інформаційних технологій з метою підвищення якості життя громадян, забезпечення конкурентоспроможності України; розвитку економічної, соціально-політичної, культурної та духовної сфер; вдосконалення системи прийняття державних публічних управлінських рішень, вимагає значних ресурсів, координації у проведенні організаційних та технологічних змін й узгодженості в діях органів державної влади усіх рівнів. Це обумовлено тим, що проблеми носять міжвідомчий характер і не можуть бути вирішені на рівні окремих органів державної влади.

Внаслідок відсутності комплексного підходу до вирішення завдання

формування та розвитку інформаційного суспільства як одного з необхідних етапів модернізації економіки України намітилися негативні тенденції, які при збереженні поточної економічної ситуації можуть посилитися. По-перше, процес розробки і впровадження інформаційних технологій, які проводяться за замовленням органів державної влади, не завжди носять системний характер.

По-друге, слабо регулюється процес використання органами державної влади інформаційних технологій, недостатньо застосовується кращий досвід впровадження інформаційних технологій для підвищення ефективності державного публічного управління. По-третє, зберігається відставання українського ринку інформаційних технологій, недостатньо швидкими темпами відбувається становлення економіки за допомогою інформаційних технологій. По-четверте, зберігається високий рівень відмінності у використанні інформаційних технологій регіонами, різними верствами суспільства, та недостатньо розвинена базова інфраструктура інформаційного суспільства. По-п'яте, зростають загрози безпеки у інформаційному суспільстві. По-шосте, актуальна загроза збереженості національного бібліотечно-інформаційного фонду в частині електронних видань.

Слідуючи за розвиненими країнами, Уряд України в 2017 р. схвалив «Концепцію розвитку електронного урядування в Україні до 2020 року». Особливу увагу в розвитку електронного управління приділяється необхідності консолідації різних державних інститутів для здійснення єдиної державної політики. Зокрема, йдеться про важливість удосконалення механізму взаємодії всередині державної системи, яка забезпечує виконання державою своїх функцій і не є публічною [25].

Під електронним урядуванням в Концепції розвитку електронного урядування в Україні розуміється «форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [25]. Метою

Концепції розвитку електронного урядування в Україні є визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективної системи електронного урядування в Україні для задоволення інтересів та потреб фізичних та юридичних осіб, вдосконалення системи державного управління, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання соціально-економічного розвитку країни.

Реалізація відкритості влади мінімізує ймовірність порушень прав людини з боку представників органів державної влади, створюючи умови для громадського контролю за їх діями та рішеннями. Відкрите та необмежене поширення інформації, що є суспільним надбанням, на думку В. М. Дзялошинського, підвищує безпеку і здоров'я суспільства, а також сприяє підвищенню рівня життя, оскільки у громадян з'являється більше можливостей для прийняття усвідомлених рішень з питань власного повсякденного життя, навколишнього середовища та майбутнього. Таким чином, однією з найважливіших умов для розвитку демократії і правової держави є практичне забезпечення прав громадян на вільний пошук і отримання інформації.

Рівень відкритості тих чи інших відомств або держави в цілому, ясність управлінських рішень та адміністративних процедур, а також схильність будь-якого з відомств до корупції і правового нігілізму можна встановити за змістом офіційних сайтів органів влади. В даний час до публічних сайтів пред'являються обов'язкові вимоги, в тому числі, ті, які містяться в таких нормативно-правових актах, як Закон України «Про інформацію» [69], Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», Закон України «Про доступ до судових рішень» [62], Закон України «Про доступ до публічної інформації» [62], Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» [64] тощо. Поряд з цим моніторинги ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій в діяльності державних органів, виявляють тут серйозні проблеми. За даними Інституту розвитку свободи інформації, тільки в останні два роки

спостерігається позитивна тенденція збільшення ступеня інформаційної відкритості публічних сайтів. Зокрема, відсоток відображення необхідної інформації на сайтах вищих виконавчих органів державної влади за 2018-2017 рр. зріс з 38 % до 48,82 %, у 2018 р. він склав 36,4 %. Низький рівень відкритості у 2018 р. експерти пов'язують з тематикою вибірки параметрів для моніторингу. Але в цілому, як бачимо, показник залишається вкрай невисоким. Зміна ступеня інформаційної відкритості офіційних сайтів державних органів влади з 2018 по 2017 рр. зріс з 19,87 % до 54,46 %, у 2018 р. склав 60,04 % [47].

Аналіз моніторингу також дозволив виділити основні проблеми у даному напрямку. У першу чергу фахівці фіксують відрив та неструктурованість повідомлень про поточну роботу вищих виконавчих органів влади, що публікуються в спеціалізованих інформаційних системах. Між тим надання повної та достовірної інформації про діяльність органів влади передбачає обов'язкове розміщення в мережі Інтернет такої інформації: анонсів засідань (маються на 50 % сайтів); стенограм/аудіозаписів/відеозаписів засідань (11 % сайтів); доповідей, представлених на засіданнях (10 % сайтів); протоколів засідань (15 % сайтів) [47].

Очевидно, що інформування громадян, представників громадських об'єднань про порядок їх участі в засіданнях ігнорується. Така інформація розміщена лише на 9 сайтах із 83. Лише у половині випадків публікуються відомості про плани роботи на 53 % сайтів, плани законопроектної діяльності – на 41 % сайтів, плани засідань – на 43 % сайтів.

Таким чином, оцінка населенням дотримання права на доступ до інформації про діяльність органів публічної влади бачиться цілком адекватною даному процесу. Лише 11,1 % респондентів вважають, що їхнє право повністю дотримується, 61,7 % опитаних вважають, що їхнє право дотримується частково, 14 % відповіли, що їх право абсолютно не дотримується [47].

У той же час сам Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» на думку ряду експертів, прийнятий в такому

вигляді, щоб його правозастосовні наслідки виявилися нікчемними». Крім того, цей закон «не створює інституційних механізмів, що забезпечують інтерактивний зворотний зв'язок громадян з бюрократією». Дослідники наполягають на необхідності внесення поправок в суміжні закони, оскільки законодавство з питань державного публічного управління містить чимало положень, які не відповідають принципам публічної відкритості державних органів.

Вбачається, що Закон України «Про доступ до публічної інформації» [62] повинен припускати верховенство над законами, які діяли раніше (в ряді країн, наприклад, після прийняття базового закону «Про доступ до інформації» були внесені поправки в національні конституції, або цим законам надавався особливий статус). А у тих правових системах, де неможливо забезпечити домінування одного закону над іншими, необхідно проаналізувати усе існуюче законодавство, що обмежує розкриття інформації, з метою приведення нормативно-правових актів у відповідність до закону «Про доступ до інформації».

В даний час норми Закону України «Про доступ до публічної інформації» застосовуються «з врахуванням особливостей надання окремих видів інформації» [62], передбачених законами та прийнятими відповідно до них іншими нормативно-правовими актами. Таким чином, принцип відкритості та доступності інформації, який закріплюється законом, нейтралізований застереженням «за винятком випадків, передбачених законом України», що і зводить його правозастосовні наслідки до мінімуму.

У законі серед способів доступу до публічної інформації йдеться про розміщення інформації в Інтернеті та надання інформації за запитом користувачів. Обов'язковий склад інформації, періодичність її розміщення та терміни оновлення – все це визначається у переліках інформації про діяльність органів влади. Але, як показує практика, державні органи, навіть коли вони зобов'язані забезпечити доступ до певної інформації, не завжди відкривають її. Серед істотних проблем експерти відзначають і недостатність інформації, що

стосується бізнес-структур, некомерційних організацій, інвестиційної складової суб'єктів України. Ведеться мова про необхідність створення громадянських об'єднань щодо доступу до публічної інформації, які здійснювали б постійний моніторинг сайтів.

Практика попередніх обговорень з експертами, зацікавленими особами та громадянами активно і давно застосовується за кордоном в таких країнах як США, Великобританія і називається «публічною пропозицією». В Україні механізм попереднього розгляду проектів суспільно значущих нормативно-правових актів з участю інститутів громадянського суспільства не дає належного результату та потребує вдосконалення. По-перше, тому що дія відповідного Указу Президента України поширюється тільки на обрані законопроекти і, по-друге, тому що саме обговорення проектів законів завершується досить формальним звітом і слабо впливає на подальшу зміну їх положень.

Відповідно з реалізацією концепції державного публічного управління впроваджений досвід надання публічних декларацій державних відомств, що передбачає зробити зрозумілими і доступними стратегічні та тактичні цілі й завдання міністерств на найближчих рік, оцінити хід їх виконання за допомогою регулярного моніторингу. Такий формат звітності, на думку багатьох експертів, позитивно вплине на підвищення ефективності державного управління за рахунок зростання ступеня довіри з боку громадян до діяльності міністерств. Крім того, укорінення даної практики поліпшить виконання державних програм на регіональному рівні, оскільки суб'єкти України будуть працювати з тими ж цільовими індикаторами, що і державні органи влади.

Таким чином, можна говорити про те, що основою якісних перетворень державного публічного управління проголошено розвиток його інформаційної складової. Разом з тим не можна не відзначити, що понад 20 постанов і розпоряджень Уряду України, що регламентують публічний доступ до інформації державних органів, не містять вказівки на необхідність забезпечення доступу до публічної інформації у формі відкритих даних.

Неузгодженість нормативно-правової бази в галузі забезпечення відкритості державного публічного управління, фрагментарність регулювання механізмів взаємодії органів державної влади з громадянами та громадськими об'єднаннями не лише знижує темпи реалізації проекту «Відкритий уряд», а й негативно впливає на рішення його окремих завдань і заходів, не дозволяє в повною мірою використовувати інструменти громадського залучення в управління державою.

Безсумнівно, що процеси модернізації державного публічного управління в сучасній Україні припускають рух в напрямку формування відкритої комунікативної управлінської системи, заснованої на механізмах інформаційного взаємодії влади і суспільства. Все більше назріває потреба підвищення рівня довіри громадян до органів державної влади та публічного управління, рішення антикорупційних завдань і в цілому підвищення ефективності надання державних послуг з метою вдосконалення діяльності держави. У цих умовах влада поставлена перед необхідністю вибудовувати якісно нові взаємини із засобами масової інформації, громадськими інститутами та громадянами, оскільки комунікація стає найважливішим засобом її легітимації.

1.3. Правове регулювання державної інформаційної політики

Правовою базою регулювання інформаційних процесів та їх організаційного і технологічного забезпечення є інформаційне законодавство. Українське інформаційне законодавство включає в себе відповідні положення Конституції України, нормативно-правових актів органів державної влади, в тому числі укази Президента України та інші нормативно-правові акти. В міру зміни інформаційних потреб суспільства та влади це законодавство змінюється та вдосконалюється. У ньому закріплюються принципово важливі рішення функціональних завдань державної інформаційної політики в єдиному правовому полі. Сукупність норм інформаційного законодавства державного і

регіонального рівнів визначає загальні для усіх правила діяльності у інформаційній сфері, тому вони повинні бути взаємопов'язаними та не суперечити одна одній, слугувати свого роду об'єднуючим чинником у реалізації державної інформаційної політики.

Очевидно, що поряд з іншими видами державної політики інформаційна, в умовах створення демократичного суспільства, в більшій мірі стала впливати на формування системи державного управління. Пріоритетність розвитку інформаційної політики, необхідність нормативного забезпечення інформаційно-комунікаційних процесів, підвищення ефективності державного управління зумовили значне розширення у останні роки правової бази в інформаційній сфері.

Основні напрямки державної інформаційної політики визначаються такими нормативно-правовими актами:

1. Законами України: «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. №2657-XII [69], «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 № 2782-XII [50], «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 № 3322-XII [52], «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 № 3759-XII [53], «Про державну таємницю» від 21.01.1994 № 3855-XII [54], «Про інформаційні агентства» від 28.02.1995 № 74/95-ВР [55], «Про рекламу» від 03.07.1996 № 270/96-ВР [56], «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» від 23.09.1997 № 538/97-ВР [59], «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 № 75/98-ВР [58], «Про національну програму інформатизації» від 04.02.1998 № 74/98-ВР [59], «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV [60], «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2018 роки» від 09.01.2007 № 537-V [61], «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 № 3262-IV, «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI [62] «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» від 17.04.2017 № 1227-VII [64], «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами

масової інформації» від від 23.09.1997 р. № 539/97-ВР.

2. Указами Президента: «Про першочергові заходи щодо забезпечення доступу до публічної інформації в допоміжних органах, створених Президентом України» від 05.05.2011 № 548/2011 [65], «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» від 05.05.2011 № 547/2011 [66].

3. Розпорядженнями КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15.05.2013 № 386-р [67]; Постанова КМУ «Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять службову інформацію» від 27.11.1998 № 1893 [68], «Про схвалення концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 20.09.2017 р. № 649-р. та іншими.

Дана кількість нормативно-правової бази свідчить про прагнення влади всебічно та комплексно підійти до врегулювання інформаційної сфери, та сформуванню необхідний мінімум засад для ефективного здійснення державної інформаційної політики. Ю. В. Нестеряк з цього приводу вказує, що «основоположні засади державної інформаційної політики у сфері засобів масової інформації як і державної політики з будь-якої іншої сфери формуються на основі вивчення законодавчого досвіду демократичних держав і власного досвіду, осмислення конкретних процесів суспільного життя, стаючи по суті їх реальним відображенням. Набуваючи сили конституційних норм, законів і підзаконних актів, основоположні засади державної інформаційної політики сприяють оптимізації дій суспільства та держави, політичних сил і окремого індивіда, мають ознаки вимог і забезпечують вибір у прийнятті рішень, виходячи із загальнолюдських і національних інтересів» [40, с.112]. Однак, у той же час численність законів та підзаконних нормативно-правових актів, нормами яких регулюється інформаційна сфера суспільних відносин, ще не є стовідсотковою гарантією того, що у державі запроваджені високоякісні правові засади необхідні для проведення ефективною та адекватною потребам

суспільного розвитку інформаційної політики. Тобто, державна інформаційна політика передбачає з'ясування проблем, які існують у інформаційній сфері та вироблення шляхів і способів їх подолання; визначення перспектив та цілей її розвитку; встановлення конкретних завдань і напрямків реалізації державної політики на цьому шляху; прогнозування результатів та передбачення можливих негативних наслідків її проведення; визначення системи суб'єктів та вироблення конкретних форм, методів, способів і заходів здійснення державної політики у інформаційній сфері.

Правові засади державної політики у інформаційній сфері слід розуміти як найбільш важливі, відправні нормативно-правові положення, вимоги, на яких ґрунтується та у відповідності з якими формується й втілюється у життя даний різновид суспільної діяльності. Саме в основних правових засадах державної інформаційної політики знайшли свого відображення такі важливі засадничі питання здійснення державної політики у інформаційній сфері як принципи державної інформаційної політики, під якими слід розуміти найбільш важливі, обумовлені особливостями об'єктивного розвитку держави і суспільства закономірності, що були науково обґрунтовані та покладені, шляхом їх закріплення у відповідних правових документах, в основу процесу формування та здійснення державної політики у зазначеній сфері.

Вперше дані принципи отримали свої закріплення у Законі «Про інформацію» від 2.10.1992 р. № 2657-ХІІ [69], до кола яких наразі належать:

- гарантованість права на інформацію;
- відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;
- достовірність і повнота інформації;
- свобода вираження поглядів і переконань;
- правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації;
- захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя.

Також принципи державної політики у сфері інформації знайшли своє відображення у Законі «Про Основні засади розвитку інформаційного

суспільства в Україні на 2007-2018 роки» від 09.01.2007 № 537-V [61], в якому йдеться про те, що інформаційне законодавство має базуватися на принципах:

- свободи створення, отримання, використання та розповсюдження інформації;
- об'єктивності, достовірності, повноти і точності інформації;
- гармонізації інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній діяльності;
- обов'язковості публікації інформації, яка має важливе суспільне значення;
- обмеження доступу до інформації виключно на підставі закону;
- мінімізації негативного інформаційного впливу та негативних наслідків функціонування інформаційно-комунікаційних технологій;
- недопущення незаконного розповсюдження, використання і порушення цілісності інформації;
- гармонізації інформаційного законодавства та усієї системи вітчизняного законодавства.

У свою чергу, у Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні від 15.05.2013 № 386-р [67] передбачено, що для розвитку інформаційного суспільства необхідно застосовувати принципи:

- рівноправного партнерства державних органів, громадян і бізнесу;
- прозорості та відкритості діяльності державних органів;
- гарантованості права на інформацію, вільного отримання та поширення інформації, крім обмежень, установлених законом; свободи вираження поглядів і переконань;
- правомірності одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації;
- інформаційної безпеки;
- постійного навчання;
- підконтрольності та підзвітності державних органів громадськості;
- сприяння пріоритетному розвитку інформаційно-комунікаційних

технологій;

- чіткого розмежування повноважень і скоординованої взаємодії державних органів;

- гарантованості повного ресурсного забезпечення національних програм та проектів розвитку інформаційного суспільства.

Аналізуючи зміст чинного законодавства зробимо висновок, що наразі влада очікує від свого політичного курсу в інформаційній сфері наступне:

- підвищення національної конкурентоспроможності у результаті розвитку людського потенціалу, насамперед у високоінтелектуальних сферах;

- підвищення якості життя шляхом забезпечення економічного зростання, надання якісного доступу до послуг у сферах інформації, освіти, науки, охорони здоров'я, урядування та широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій;

- створення нових робочих місць, розширення можливості населення щодо працевлаштування;

- підвищення рівня соціального захисту вразливих верств населення;

- створення сучасної захищеної інформаційної інфраструктури та забезпечення створення умов для безпечного функціонування національної критичної інфраструктури;

- сприяння становленню відкритого демократичного суспільства, яке гарантуватиме дотримання конституційних прав громадян щодо участі у суспільному житті, прийнятті відповідних рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування [11; 14; 19].

Однак, не дивлячись на те, що держава вже усвідомила і навіть закріпила за собою обов'язок бути відкритою та доступною системою, Україна все ще знаходиться на першому етапі розвитку інформаційного суспільства. До особливостей національного шляху щодо інформаційної політики відносяться:

- нестабільність політичного та економічного становища в країні, що не дозволяє державі швидко і ефективно вирішувати організаційно-технологічні проблеми переходу до інформаційного суспільства, розрахованого на тривалу

перспективу;

- зростання інформаційних потреб населення в суспільно значимій політичній, економічній та соціальній інформації, в тому числі створюваної державними та недержавними організаціями;

- недостатньо високий (у порівнянні з деякими країнами) рівень розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури та промислового виробництва інформаційних засобів, продуктів та послуг;

- високий рівень монополізації засобів масової інформації.

Експерти відзначають, що, незважаючи на серйозний обсяг нормативно-правових актів, прийнятих в області інформації з початку 90-х років, у них ще є чимало прогалин та суперечностей, тому проблема формування повноцінної та ефективної системи інформаційного законодавства, залишається як і раніше актуальною.

У «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» інформаційне суспільство характеризується «високим рівнем розвитку інформаційних та телекомунікаційних технологій, їх інтенсивним використанням громадянами, бізнесом та органами державної влади» [67]. Отже, акцент робиться на інформаційно-технологічну складову державної інформаційної політики, в той час як роль гуманітарної очевидно зменшена.

Метою розвитку інформаційного суспільства є «формування сприятливих умов для розбудови інформаційного суспільства, соціально-економічного, політичного і культурного розвитку держави з ринковою економікою, що керується європейськими політичними та економічними цінностями, підвищення якості життя громадян, створення широких можливостей для задоволення потреб і вільного розвитку особистості, підвищення конкурентоспроможності України, вдосконалення системи державного управління за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій».

Наведемо ряд контрольних значень показників до 2020 р., які у результаті реалізації основних напрямків і заходів «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» повинні бути досягнуті [67]:

- місце України в міжнародних рейтингах у області розвитку інформаційного суспільства – в числі 50-60-ти провідних країн світу;
- місце України в міжнародних рейтингах за рівнем доступності національної інформаційної та телекомунікаційної інфраструктури для суб'єктів інформаційної сфери – не нижче 50-го;
- частка користувачів Інтернетом – 75 %;
- частка електронного документообігу між органами державної влади в загальному обсязі документообігу – 75 %;
- частка документів Національного архівного фонду, переведених в електронну форму, в загальному обсязі суспільно значущих документів – 50 %;
- частка бібліотечних фондів, переведених в електронну форму, в загальному обсязі фондів – 50 %;
- показник охоплення населення цифровим наземним ефірним телерадіомовленням, у тому числі телебаченням високої чіткості – 100 %;
- частка адміністративних послуг в електронному вигляді – 50 %;
- частка населення та суб'єктів господарювання як користувачів адміністративних послуг в електронному вигляді – 50 %.

До числа основних завдань, які потребують вирішення для досягнення поставленої мети, відносяться:

- сприяння кожному громадянину на засадах широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у створенні інформації і знань, їх використанні та обміні ними, виробництві товарів та наданні послуг;
- забезпечення гарантій волевиявлення і самореалізації громадянина в інформаційному суспільстві, а також вільного доступу до інформації та знань, крім установлених законом обмежень;
- повномасштабне входження України до глобального інформаційного простору;
- прискорений розвиток інформаційного сектору економіки, який активно взаємодіє з іншими секторами економіки з метою підвищення темпів економічного зростання;

– впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя, діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування, у тому числі в процесі реалізації Ініціативи «Партнерство «Відкритий уряд» та електронного урядування;

– гармонізація національного законодавства з європейським, дотримання цілей і принципів, проголошених Організацією Об'єднаних Націй, Декларацією принципів та Плану дій, напрацьованих на Всесвітніх зустрічах на вищому рівні з питань інформаційного суспільства [67].

Безсумнівно, що побудова інформаційного суспільства в Україні залежить від того, наскільки реалізація державної політики у сфері інформатизації підтримується і розвивається у регіонах. Регіональні програми з розвитку інформаційного суспільства в цілому відображають державну стратегію в даному напрямку, проте, аналіз документів показав, що цілі в них поставлені різні.

Таким чином, зробимо висновок, що регулювання інформаційної сфери передбачає реалізацію державної інформаційної політики. В даний час інформаційна політика в Україні у нормативно-правових актах представлена досить фрагментарно і носить скоріше ситуативний характер. Концепція державної інформаційної політики, фактично так і не була реалізована, з урахуванням сьогоденних реалій її положення вимагають значного оновлення, в тому числі щодо посилення її гуманітарної складової.

Аналіз документів показав, що і у суб'єктів України методологічного розуміння мети і завдань стратегії інформаційного розвитку немає, вони не пов'язані із загальною стратегією соціально-економічних перетворень, а у більшості регіонів концепція інформаційної політики і, зовсім відсутня. Отже, державна інформаційна політика, як і її програмні документи, в даний час вимагає серйозного коригування.

Посилення залежності розвитку суспільства від системи державного управління є незаперечним явищем. В умовах інформаційного суспільства система державного управління перетворюється на все більш очевидний

інформаційний процес. Таким чином, суттєвим чинником підвищення ефективності державного управління є впровадження принципу діалогової парадигми і соціального партнерства влади та суспільства, які стають обов'язковим атрибутом нової формації, яка покликана раціоналізувати державні інформаційні політики. Першочерговими показниками ефективності державного управління в даний час виступають: якість життя населення і суспільне ставлення до влади в цілому і, до її публічних управлінських рішень, зокрема, наявність як прямих, так і зворотних зв'язків.

З метою приведення державної інформаційної політики у відповідність із вимогами сьогодення, її завдання передусім доцільно спрямувати на:

- підвищення рівня здорової конкуренції у інформаційній сфері;
- забезпечення прозорості роботи органів державної влади та місцевого самоврядування;
- впровадження заходів щодо зменшення некоректного застосування певних інформаційних технологій;
- створення платформи суспільно значимої інформації з відкритим доступом, яка буде включати культурну спадщину у відцифрованій формі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз здійснення державної інформаційної політики органами державної влади

Органи державної влади в рамках чинного законодавства щоденно працюють з великими потоками інформації. Проаналізуємо для початку особливості роботи в контексті видавничої справи.

Протягом 2023 р. опрацьовано 835 заяв від суб'єктів видавничої справи стосовно їх внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції. Внесено до Державного реєстру – 635 суб'єктів видавничої справи. На кінець 2023 р. у Державному реєстрі зберігаються відомості про 7137 суб'єктів видавничої справи (5474 – юридичні особи, 1663 – фізичні особи).

За оперативними даними Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова» у 2023 р. (станом на 14.01.2023 р.) випущено 19002 назви книг і брошур тиражем 33930,0 тис. примірників. У порівнянні з аналогічним періодом 2021 р. книг і брошур випущено менше на 643 друк. од., тиражі зменшились на 5972,7 тис. примірників (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Випуск книг і брошур в Україні у 2021 - 2023 роках [19]

Види видань	2021 (станом на 14.01.2021)		2023 (станом на 14.01.2023)			
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. прим.	Кількість видань, друк. од.	У % відношенні до кількості видань 2017	Тираж, тис. прим.	У % відношенні до тиражу 2017
Книги і брошури, у тому числі:	19645	39902,7	19002	96,7	33930,0	85,0
українською мовою	14055	29053,1	13935	99,1	26383,0	90,8
російською мовою	3451	8345,2	2884	83,6	5140,4	61,6

Динаміка загальної кількості періодичних видань в Україні наведена на рис. 2.1.

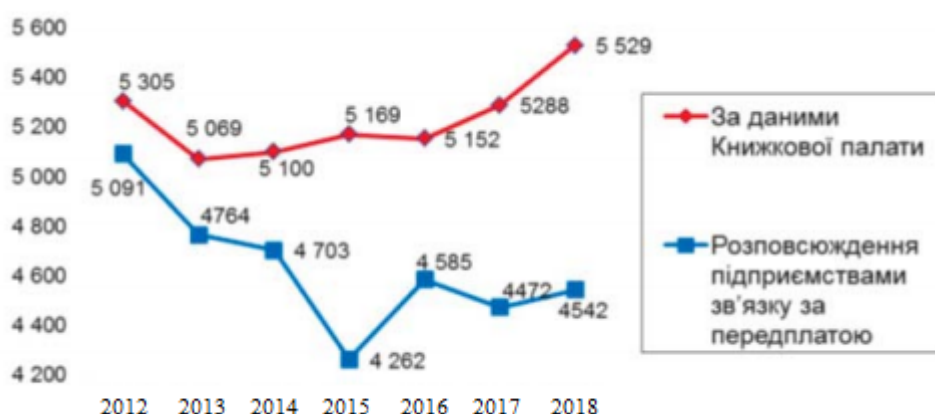

Рис. 2.1 - Динаміка загальної кількості періодичних видань в Україні у 2012-2018 рр. [19]

Фактично на сьогодні в Україні реально виходить у світ тільки кожне 8-10 зареєстроване видання. Особливо загрозливою є ситуація у районах проведення антитерористичної операції. Так, кількість назв газет, в Донецькій області зменшилась втричі, а в Луганській – у 7 разів (рис. 2.2). Існує нагальна необхідність запровадження ефективного механізму державної підтримки преси місцевої сфери розповсюдження суспільно-політичної тематики.

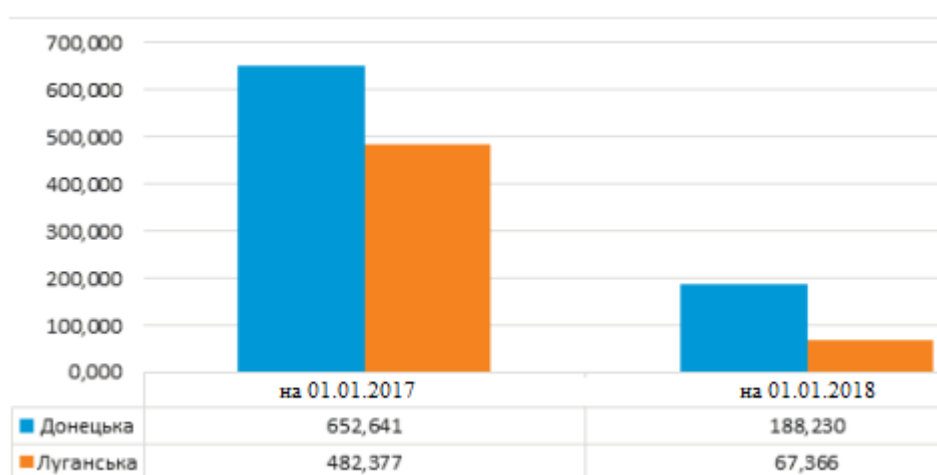

Рис. 2.2 - Динаміка зменшення тиражів друкованих видань загальнодержавної сфери розповсюдження в зоні АТО (тис. примірників), у 2017-2018 рр. [19]

Не можна не відзначити той факт, що протягом 2018-2019 рр. в Україні відбувається різке підвищення цін на газетний папір та поліграфічні матеріали, які в основному імпортуються з-за кордону (Російська Федерація), що також призводить до погіршення річних показників стану розвитку галузі вітчизняних друкованих засобів масової інформації.

Характерно, що частка тиражів АР Крим (газети півострова після анексії його Російською Федерацією де-факто випали з медійного простору України) в загальному разовому тиражі становила 3,6 %. Це свідчить про те, що падіння загального тиражу українських мас-медіа відбувається не стільки під впливом втрати контролю держа ви над часткою своєї території, а в більшій мірі під впливом погіршення загальної соціально-економічної ситуації в країні.

Потрібно звернути увагу на особливості діяльності інституту передплати в Україні. В останні роки, динаміка разових передплатних тиражів по всіх групах видань має стійку тенденцію до зменшення. Станом на 1 січня 2019 р. ця галузь досягла показників 1999 р. Сьогодні сукупну структуру ринку передплати періодичних друкованих засобів масової інформації (далі – ЗМІ) утворюють 834 газет, 1266 журналів, 21 – книга, 6 – електронних видань.

Зменшення кількості видань України, включених до Каталогу видань України на 2019 р., обумовлено декількома чинниками. По-перше, припиненням виходу періодичних видань з друку з огляду на складну суспільно-економічну ситуацію, що склалася впродовж 2020 р. По-друге – анексія Криму та проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської області. За результатами передплати на 2019 р. передплачено 11 822,31 тис. прим. вітчизняних та зарубіжних періодичних видань, що становить 72,4 % до рівня загального разового тиражу на 1 січня 2018 року (16 330,79 тис. прим.).

Разом з тим потрібно відзначити, що і ринок роздрібної торгівлі пресою в Україні на сьогодні залишається далеким від досконалості і, відповідно – рентабельності. Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від

23.09.09 Ns 1140 «Про нормативи мінімального забезпечення сіл, селищ та міст кіосками з продажу друкованих засобів масової інформації (преси)» встановлені норми мінімальної кількості торгових точок преси, які де-факто контролюються Держкомтелерадіо.

Структура загальнодержавних та регіональних друкованих видань, які розповсюджуються за передплатою у 2019 р. наведена на рис. 2.3.

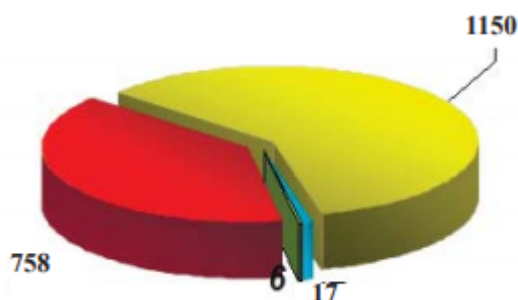

Рис. 2.3 - Структура загальнодержавних та регіональних друкованих видань, які розповсюджуються за передплатою у 2019 р. [19]

Аналіз показує, що в різних регіонах України існують абсолютно різні можливості для пересічного громадянина придбати пресу в роздріб. У більшості випадків діяльність торгових точок пресою залежить від волі керівництва органів місцевого самоврядування та в разі виникнення бізнес-конфліктів чи політичної конкуренції (під час виборів) мережа кіосків преси може бути просто знищена. Подібні приклади простежувалися в 2013 р. в м. Кривий Ріг (торговий дім «Картель»), у 2017 р. була спроба в м. Дніпро тощо.

Зрозуміло, що ці нормативи вимагають змін. Враховуючи соціальну важливість преси, а також її роль в політичному житті країни і окремого регіону необхідно на законодавчому рівні встановити гарантії діяльності торгових точок, а й, як варіант, стимулювати цю діяльність шляхом спрощення ліцензування деяких високорентабельних товарів (наприклад, тютюнових виробів). Крім того кризові явища в економіці негативно відображаються на вітчизняному ринку періодичної преси. Зокрема, це стосується зростання вартості газетного паперу, який практично увесь імпортується з Російської Федерації (близько 100 тис. тон в рік). Ситуація, яка склалася, ставить під

загрозу функціонування в Україні вітчизняних друкованих періодичних видань та потребує врегулювання на державному рівні.

Разом з газетами, журналами та іншими традиційними друкованими виданнями, значну частину структури інформаційного простору України складають різного роду електронні засоби масової комунікації, насамперед, телебачення та Інтернет. При цьому, незважаючи на динамічне зростання та впровадження в повсякденне життя нових інформаційних технологій та Інтернет-медіа, галузь телерадіомовлення в Україні продовжує утримувати домінуючі позиції у сфері масової інформації (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 - Стан телевізійного мовлення в Україні у 2019 р., залежно від території розповсюдження програм [19]

Мережі/канали	Кількість	Частотні присвоєння
Загальнонаціональні аналогові ефірні телемережі	14	1964
Загальнонаціональні цифрові телемережі у складі МХ-1; МХ-2; МХ-3; МХ-5	28	664
Регіональні аналогові телемережі	62	425
Регіональні цифрові телемережі МХ-5	65	166
Канали для місцевого аналогового ефірного телемовлення	169	171
Канали для місцевого цифрового мовлення	32	33

На кінець 2019 р. в Україні діяли 101 супутникових телевізійних канали (з яких 83 – відкритих, 34 – кодованих) і 3 радіокомпанії. В цей час для потреб ефірного телевізійного мовлення було задіяно 2560 аналогових каналів, 664 присвоєнь для цифрового мовлення в багатоканальних телемережах МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-5 стандарту DVB-T2 – по 4 телевізійних канали в 166 населених пунктах.

Залежно від охопленої території розповсюдження програм діяльність у сфері радіомовлення ведуть 15 загальнонаціональних телерадіоорганізацій, якими використовується 725 частотних присвоєнь; 57 регіональних телерадіоорганізацій; 217 місцевих радіокомпаній. На 43 частотах цілодобове мовлення забезпечується регіональними та місцевими мовниками. В цьому сегменті також спостерігається значне зменшення частки споживачів, особливо в частині супутникового телерадіомовлення. Показники доходів від надання

телекомунікативних послуг в Україні наведені у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 - Доходи від надання телекомунікативних послуг в Україні за I квартал 2018-2019 рр. [19]

Абоненти України	I квартал 2018 р.	I квартал 2019 р.	Темп приросту / зниження %	Абсолютна зміна
Від передачі та при йому телевізійних та радіограм, радіозв'язку, всього:	543,2	566,8	104,3	23,6
З них: кабельне телебачення	373,6	379,1	101,5	5,5
Комп'ютерні послуги	1539,1	1690,6	109,8	151,5
З них надання доступу до мережі Інтернет	12978,4	1455,2	112,2	157,8
в тому числі ШСД	1131,0	1214,3	107,4	83,3

У всіх областях практично 100 % серед споживачів телебачення переглядають про грами загальнонаціональних каналів. Найнижча частка тільки в Донецькій області – 87 % серед споживачів телебачення. Саме в цій області, де проходять бойові дії між українською армією та місцевими бойовиками, підкріплених російськими військовими і зброєю, найвища частка споживання пропаганди російських телеканалів – по над 70 %. В інших областях споживання російського телебачення істотно нижче: Миколаївська, Одеська 35 %, решта областей ще нижче 13 %.

У 2019 р. особлива увага як регулюючих органів у сфері телерадіомовлення, так і органів держбезпеки приділяється кабельному телебаченню. Анексія Криму, а також бойові дії на сході України супроводжувалися агресивною пропагандистською кампанією з боку Російської Федерації.

Показники кількості абонентів мережі Інтернет та кабельного телебачення наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 - Показники кількості абонентів мережі Інтернет та кабельного телебачення у I кварталі 2018-2019 рр., тис. абон. [19]

Абоненти України	I квартал 2017 р.	I квартал 2018 р.	Абсолютний приріст/зниження	Темп приросту / зниження %
Мережі Інтернет	5969,7	6000,6	30,8	100,5
З них ШСД	3986,1	4025,7	39,5	101,0
Кабельне ТБ	3164,4	2672,0	-492,4	84,4

Особливо небезпечну роль в інформаційних процесах відіграють державні російські телеканали, сигнал яких приймається в Україні по супутниковими і кабельними операторами. До 2019 р. Україна не стикалася з такою проблемою. Враховуючи, що Російська Федерація не підпадає під юрисдикцію країни, що входить до Європейського Союзу і не є країною, яка ратифікувала Європейську конвенцію про транскордонне телебачення, зміст її програм в обов'язковому порядку має бути адаптовано до вимог чинного законодавства України. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» покладає такий обов'язок саме на провайдерів програмної послуги. Саме тому впровадження цифрового телебачення має важливе значення як для формування новітньої інформаційно-комунікаційної політики держави, так і для інформаційної безпеки України. 17 червня 2018 р. Україна відповідно до міжнародного договору «Женева-2006» зобов'язалася припинити аналогове мовлення і перейти на цифрові стандарти. Потрібно відзначити, що для загальнонаціональних каналів це питання було фактично вирішено. На сьогодні в Україні в цифровому форматі мовлять 28 телеканалів.

Незважаючи на високий рівень поінформованості про переваги цифрового мовлення переважна більшість опитаних респондентів – 70 % українських сімей досі користуються аналоговим телебаченням (47,8 % - аналоговим кабельним, 22,9 % - аналоговим ефірним), додаток Ж. Разом з тим існує ще одна проблема – з 158 регіональних і місцевих телекомпаній тільки п'ята частина отримала ліцензії на цифрове мовлення. Існує загроза, що Україна не зможе виконати свої зобов'язання щодо переходу до моделі повного

цифрового мовлення.

Таким чином, одне з найважливіших завдань сучасної державної інформаційної політики та інформаційної безпеки не виконується з причини відсутності належної координації та уваги з боку Уряду України й інших заінтересованих державних органів.

Для прикладу, за інформацією Державного комітету телебачення і радіомовлення України, на територію Волинської області здійснюють мовлення 11 радіостанцій та 5 телевізійних передавачів з території Республіки Білорусь, 17 радіостанцій і 6 цифрових телевізійних передавачів з Республіки Польща. На території низки прикордонних адміністративних районів області зарубіжні мовники в значній мірі кількісно і якісно переважають над вітчизняними телерадіокомпаніями.

Як зазначає Державний комітет телебачення і радіомовлення України й Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, покриття сигналом усієї території Волинської області потребує побудови нових веж, встановлення та забезпечення функціонування цифрових передавачів на об'єктах Концерну РРТ, що, в свою чергу, можливо після прийняття відповідних рішень Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення. Подібна ситуація має місце на території інших прикордонних адміністративно-територіальних одиниць України.

Відповідно до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» єдиним органом державного регулювання діяльності у сфері телебачення і радіомовлення незалежно від способу розповсюдження телерадіопрограм і передач є Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Національна рада). Відповідно до законодавства Національна рада є незалежним, конституційним, постійно діючим колегіальним органом, метою діяльності якого є нагляд за дотриманням законів України у сфері телерадіомовлення, а також здійснення регуляторних повноважень, передбачених цими законами. Разом з тим, зазначеним законодавчим актом також визначено, що Кабінет Міністрів України забезпечує проведення

державної політики щодо телебачення і радіомовлення, координує діяльність міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади у цій сфері.

Таким чином, виконання Україною міжнародних зобов'язань відповідно до регіонального плану цифрової наземної радіомовної служби у смугах частот 174 - 230 МГц і 470 - 862 МГц («Женева-2006») потребує координації зусиль відповідних центральних органів виконавчої влади (Міністерства інформаційної політики України, Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Міністерства фінансів України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства оборони України тощо), державних органів (Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Служби безпеки України тощо), обласних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, громадських об'єднань у сфері медіа та інформаційної безпеки тощо.

Особливо актуальним це питання є в аспекті національної інформаційної безпеки, оскільки з 17 червня 2015 р. експлуатовані радіомовні станції із частотними присвоєннями, які не відповідають міжнародній угоді «Женева-2006» й пов'язаним з нею Планам, можуть продовжувати експлуатуватися за умов, що вони не будуть створювати неприйнятних перешкод будь-яким присвоєнням, які відповідають Угоді, а також не будуть вимагати захисту від них. Це обумовлює необхідність створення в Україні повноцінної інфраструктури цифрового телерадіомовлення та вирішення питання забезпечення доступу населення до загальнонаціональних програм мовлення у цифровому форматі.

Мережі ефірного поширення програм державного радіомовлення були побудовані за технологіями та обладнанням середини минулого сторіччя і не відповідають вимогам сучасності. Зменшення обсягів мовлення та відсутність у населення радіоприймачів УКХ-діапазону, скорочення з 19 млн. до 1,3 млн. кількості радіоточок проводового мовлення, – зробило неможливим прийняття

програм Українського радіо значною частиною населення (додаток К).

Частка державного радіо у інформаційному просторі країни скоротилась зі 100 % до менш ніж 10 %. Система загальнонаціонального оповіщення населення держави практично не діє. Лише наприкінці 2014 р. було змінено відношення державного регулятора – Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення до єдиного державного радіомовника.

На 29 частотах НРКУ здобула право мовити 20 годин на добу, решта 4 години на добу залишилися для врізок обласних державних телерадіокомпаній, які звільнили частоти на користь НРКУ. На двох частотах НРКУ вже мала певні відрізки часу, а внаслідок конкурсу здобула решту ефірного часу.

Аналіз стану радіомовлення провідних країн світу підтверджує важливість збереження й розвитку суспільного (державного) радіомовлення в середньохвильовому діапазоні та розбудови мовлення у верхньому діапазоні FM (87,5-108,0 МГц), яким на сьогодні користується найбільш широка аудиторія радіослухачів.

Законом України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України», передбачено мовлення не менше ніж на трьох загальнонаціональних радіоканалах: суспільно політичному, культурно-освітньому, молодіжному та інших. Слід зазначити, що тільки завдяки мережі і передавачам потужного радіомовлення можливо донести інформацію до мешканців сільських та віддалених районів, особливо східних та південних регіонів й АР Крим, де громадяни України, які опинились на тимчасово окупованих територіях, позбавлені можливості отримувати офіційну інформацію. Але подальша експлуатація передавачів СХ-діапазону Концерну РРТ для НРКУ ускладнюється недостатнім фінансуванням. Застаріла, з низьким ККД технічна база Концерну РРТ, яка експлуатується з 60-70 років минулого століття є енергоємною і потребує чималих фінансових витрат. Практично 95 % передавачів відпрацювали свій ресурс. Експлуатація лампових аналогових передавачів не дозволяє покращити якість, зменшує надійність та безперебійність радіомовлення. З цих причин охоплення населення України

програмами УР-1, УР-2 та УР-3 на сьогодні мінімізоване.

Для підвищення ефективності впливу Українського радіо та забезпечення поширення його сигналу не лише на південний схід держави, а й Російську Федерацію, НРКУ розробила новий інвестиційний проект для модернізації мереж радіомовлення в СХ-діапазоні (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 - Розрахунки Національної радіокомпанії України щодо відновлення мережі мовлення [19]

Область	Населений пункт	Частота, кГц	Потужність, кВт
Закарпатська	Коритняни	891	150
Закарпатська	Верховина	1044	5
Львівська	Красне	936	500
Миколаївська	Луч	549	800
Миколаївська	Луч	972	1000
Миколаївська	Луч	1431	1000
Харківська	Таранівка	837	300
Чернівецька	Чернівці	657	25

Запропонований інвестиційний проект з модернізації мереж потужного радіомовлення у середньохвильовому діапазоні НРКУ у частині оснащення високотехнологічним обладнанням за прямим контрактом з виробником такого радіобладнання сприятиме збільшенню рівня інформаційної безпеки держави та протидії російській інформаційній агресії. Географія покриття України сигналом програми УР-1 в СХ-діапазоні наведена у додатку Л.

Модернізація мереж з впровадженням сучасних технологій дозволить зменшити витрати на експлуатацію та забезпечити охоплення усієї території України програмами Українського радіо у СХ-діапазоні якісним сигналом.

Перехід радіомовлення на цифрові стандарти дозволить розпочати новий етап у розвитку радіо. При застосуванні новітніх технологій зменшуються експлуатаційні витрати та вартість послуг, заощаджується радіочастотний ресурс, знижується рівень електромагнітного випромінювання. Але, впровадження новітніх цифрових технологій радіомовлення гальмується з низки об'єктивних та суб'єктивних причин, зокрема: відсутності концепції розвитку державного радіомовлення; відсутності у Державній програмі впровадження цифрового телерадіомовлення положень та заходів з

впровадження цифрового ефірного радіомовлення; відсутності державних стандартів цифрового радіомовлення; відсутності у Національній таблиці розподілу смуг радіочастот визначеного частотного ресурсу для потреб цифрового радіомовлення.

Водночас, впровадження цифрового державного (суспільного) радіомовлення дозволить: значно збільшити кількість каналів мовлення, що дозволить мовлення на окремих каналах програм УР-1, «Промінь», «Культура» та програм ОДТРК; покращити якість (за рахунок трансляції з якістю СД-дисків у стерео форматі); забезпечити поширення радіопрограм на всю територію держави; зменшити видатки на трансляцію.

Більшість населення України опинилось в умовах, коли в радіопросторі України присутні тільки радіостанції суміжних держав. Провокаційна ідеологія стала символом сепаратизму, беззаконня, нестабільності для сотень жертв сепаратистів, яким надає Росія військову і політичну підтримку. Характерним є те, що за увесь час незалежності в Україні склались всі умови для власної інформаційної обмеженості.

Відтак, успішність реформування в усіх сферах суспільного життя України в значній мірі залежить від забезпечення потреб громадян у доступі до інформації. Одним з найперших завдань є вирішення проблемних питань щодо впровадження та реалізації в Україні демократичних стандартів щодо забезпечення вільного доступу до публічної інформації, гарантій свободи вираження думок і переконань. Одночасно зміна принципів законодавчого врегулювання питання діяльності засобів масової інформації вимагає більш ретельного підходу і врахування не лише існуючих традицій, але й здорового глузду та необхідності формування ефективного механізму захисту національного інформаційного простору.

До політичних проблем розвитку ринку засобів масової комунікації, зокрема, преси в Україні слід віднести: низький рівень забезпечення реальної свободи слова. Рівень свободи комунальних мас-медіа перебуває у обернено пропорційній залежності від ступеня впливу на них співзасновників: місцевих

органів державної влади та органів місцевого самоврядування – чим більшим є цей вплив, тим меншим є рівень редакційної незалежності. Цей вплив може здійснюватись через механізм призначення або звільнення редактора комунального засобу масової інформації, а також через механізм фінансових дотацій із місцевих бюджетів.

Загально відомо, що однією з головних функцій преси у демократичному суспільстві є функція критики та контролю, або іншими словами – функція суспільного «сторожового пса», але очевидно, що, існування факту дотаційної залежності від місцевих органів влади комунальні ЗМІ не здатні ефективно виконувати ці функції, оскільки перебувають у фінансовій залежності від органів місцевої влади. Усунути концептуальне протиріччя цього парадоксу можна шляхом:

- по-перше, здійсненням реформування комунальних засобів масової інформації, шляхом виведення зі складу їх засновників/співзасновників та законодавчої заборони органам державної влади та органам місцевого самоврядування засновувати/співзасновувати будь-які засоби масової інформації;

- по-друге, заборonoю здійснення будь-якого прямого фінансування з місцевих бюджетів засобів масової інформації, окрім процедури публікації прийнятих рішень та нормативно-правових актів на основі укладених договорів;

- по-третє, затвердженням Кабінетом Міністрів України, як вищого органу у системі органів виконавчої влади, дієвого механізму державної підтримки місцевих засобів масової інформації за рахунок коштів державного бюджету.

Ці висновки ґрунтуються на низці рекомендацій, визначених у резолюціях та деклараціях Ради Європи щодо незалежності і багатоманітності мас-медіа. Зокрема, це стосується Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо плюралізму засобів масової інформації та розмаїття медіа-контенту, ухваленої 31 січня 2007 р.

Зауважимо, що відповідно до ст.і 20 Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні за собами масової інформації» визначено, що «у друкованих засобах масової інформації місцевої сфери розповсюдження можуть оприлюднюватися відомості про діяльність органів державної влади, що спеціально готує і надсилає їм Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ» (Укрінформ) за рахунок коштів, виділених у державному бюджеті за бюджетною програмою на зазначені цілі».

Укрінформ здійснює збирання, оброблення та розповсюдження офіційної інформації (документів, повідомлень Верховної Ради України, Секретаріату Президента України, Кабінету Міністрів України та інших органів державної влади). Фінансування Укрінформу, засновником якого є Кабінет Міністрів, здійснюється за бюджетною програмою «Збирання, обробка та розповсюдження офіційної інформаційної продукції», головним розпорядником якої є Державний комітет телебачення і радіомовлення. У 2018 р. на вказану бюджетну програму було передбачено майже 40 млн. грн і, як показує аналіз, фактично ці кошти спрямовуються на збирання і обробку інформації, тоді як питання її розповсюдження, зокрема у друкованих засобах масової інформації місцевої сфери розповсюдження залишається неврегульованим.

Зазначимо, що саме друковані засоби масової інформації місцевої сфери розповсюдження потрібно розглядати як важливу інстанцію, що сприяє позитивному сприйняттю інформації про діяльність центральних органів виконавчої влади, оскільки в інформаційній сфері України функціонує значний сегмент засобів масової інформації, а саме – комунальні ЗМІ, потенціал яких практично не використовується зазначеними органами влади.

До економічних проблем розвитку ринку друкованих засобів масової інформації в Україні віднесемо: залежність ринку преси від імпорту паперу з Російської Федерації; недосконалість механізму державної підтримки преси, зокрема на місцевому рівні; складність вимірювання ринку преси і відсутність ефективної системи стати стичних спостережень; нерозвиненість ринку

роздрібної торгівлі пресою на місцевому рівні; зникнення з ринку великих приватних передплатних агентств; припинення виходу періодичних видань «з довгою історією»; збільшення кількості газетних і журнальних Інтернет-сайтів; анексія Криму та військові дії на сході України.

2.2. Місце інформаційно-аналітичної служби в системі інформаційної діяльності органів державної влади

Ефективність роботи органів державної влади, у першу чергу, залежить від їх чіткості та збалансованості. Підвищується значення та роль саме їх інформаційної діяльності у забезпеченні ефективного взаємозв'язку між потребами суспільства та діяльністю держави. Важливими елементами у цьому процесі є забезпечення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб про діяльність органів державної влади та наявність чіткого, безперебійного, своєчасного та ефективного механізму циркуляції інформації для забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень [21, с. 52].

У контексті підвищення ефективності управління державою та регіонами в органах державної влади створені інформаційно-аналітичні служби (далі - ІАС), метою діяльності яких є своєчасна, науково-обґрунтована підтримка процесів підготовки, прийняття управлінських рішень і забезпечення інформаційних потреб суспільства. Інформаційно-аналітичні служби у органах державної влади можуть виконувати замовлення із інформаційно-аналітичного забезпечення організацій, установ різних форм власності, юридичних та фізичних осіб і, на комерційній основі згідно з договором, що є альтернативним варіантом розв'язання питання низького рівня фінансування програм інформатизації та розвитку інформаційної сфери держави.

Функціонально інформаційно-аналітичні служби органів державної влади складаються з таких базових підсистем, наведених на рис. 2.4.

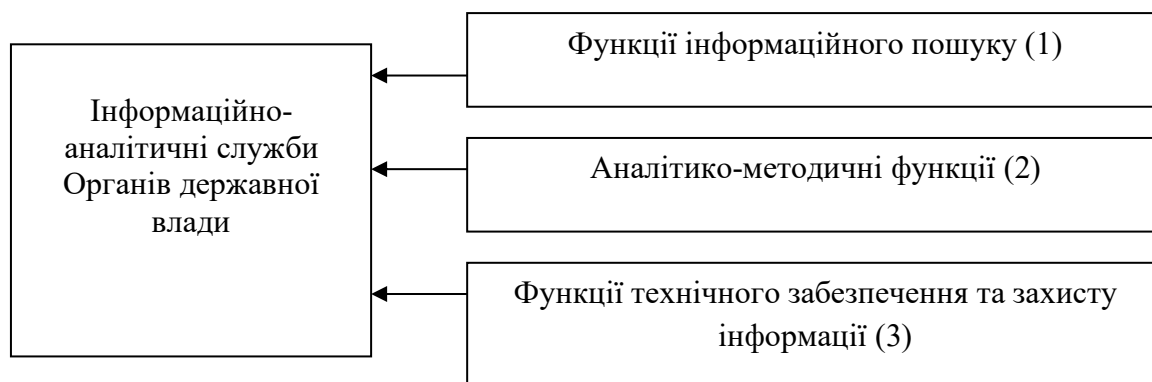

Рис. 2.4 - Функції ІАС органів державної влади

До першої підсистеми функцій відносяться функції інформаційного пошуку, які включають у себе:

- збір та аналіз даних, пошук і оцінку інформації із використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій та можливостей мережі Інтернет;
- ідентифікацію та систематизацію інформації, її зберігання;
- створення баз даних;
- інформаційний супровід підготовки прогнозів розвитку галузей, підприємств регіонів;
- інформаційну підтримку проектів зі ступенем ризику;
- інформаційну підтримку науково-дослідних робіт із проблем розвитку соціально-економічного потенціалу органів державної влади.

Другою функціональною складовою вважаємо функції здійснення аналітично-методичної діяльності, а саме:

- виявлення, опис проблем, тенденцій, альтернатив, конфліктних і надзвичайних ситуацій;
- моделювання проблем, вибір методів їх рішення, оцінка наслідків;
- інформаційне та аналітичне рецензування планів, програм, результатів експертиз;
- аналіз і прогнозування ситуацій, проблем у політиці, економіці, науці, виробництві, підприємницькій діяльності тощо;

- мінімізація чинників ризику;
- аналітична оцінка ініціатив, інновацій, розробка пропозицій щодо їх використання;
- аналіз рейтингів, кредитних історій об'єктів;
- інформаційний супровід і аналіз суспільно-політичних акцій і процесів;
- підготовка зведених, тематичних, прогнозних, аналітичних матеріалів, довідок, доповідей, обґрунтувань, інших інформаційних продуктів [18, с. 25].

Третя підсистема функцій включає в себе функції технічного забезпечення та захисту інформації, серед яких:

- організаційно-технологічна реалізація процесів інформатизації в регіонах;
- програмне забезпечення;
- створення інформаційно-пошукових програм;
- забезпечення захисту інформації;
- забезпечення телекомунікацій та автоматизації;
- випуск аналітичних збірників, довідників тощо.

Для реалізації вищенаведених функцій у структурі інформаційно-аналітичних служб органів державної влади створено відповідні відділи:

- відділ інформаційного пошуку та інформаційних ресурсів;
- аналітично-експертний відділ;
- відділ технічного забезпечення.

Визначальним у процесі створення та функціонування інформаційно-аналітичних служб органів державної влади є практичний розподіл основних напрямків діяльності:

- для забезпечення інформаційних потреб фізичних та юридичних осіб у структурі інформаційно-аналітичних служб створено «Центри інформаційної підтримки», які надають можливість фізичним і юридичним особам отримувати різні інформаційні послуги (у тому числі, і при настанні надзвичайних ситуацій);

- сформовано «Науково-аналітичний центр» для вивчення, узагальнення,

прогнозування ситуації у регіонах;

– формулювання альтернативно-конкурентних проектів управлінських рішень і надання необхідної аналітично-прогнозої, методичної інформації, як, у першу чергу, керівникам органів державної влади, так і юридичним, фізичним особам, підприємствам, установам, організаціям різних форм власності (на комерційній основі);

– виокремлено у структурі інформаційно-аналітичних служб «Прес-центри» (які включають відповідні відділи в органах державної влади).

Як складову діяльності інформаційно-аналітичних служб розглянемо забезпечення управлінських рішень керівництва органів державної влади. Пропонуємо виділити такі основні напрямки такої діяльності інформаційно-аналітичних служб, а саме:

– підготовка та інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічних рішень керівників органів державної влади;

– щоденна, поточна робота з підготовки інформаційно-аналітичної основи для управлінських рішень – оформлення документів, офіційних доповідей, інформаційних, аналітичних довідок тощо.

Основу діяльності першого напрямку складає аналіз і оцінка поточних подій у всіх основних сферах суспільного, соціально-економічного життя органів державної влади, зокрема, виявлення тенденцій і прогноз розвитку ситуацій, формулювання проблем, стратегічних завдань, які вимагають відповідної реакції від керівників органів державної влади.

Другий напрямок реалізується у щоденній роботі інформаційно-аналітичних служби Їх результати є інформаційною і науковою основою для прийняття управлінських рішень. Це – підготовка регулярних аналітичних довідок, аналітичних оглядів, експрес-аналізів, що відображають найбільш важливі події, інших документів, які заслуговують на увагу керівників органів державної влади.

Органи державної влади взаємодіють та координують свою інформаційно-аналітичну діяльність із органами місцевого самоврядування та

центральною владою, які діють в Україні при використанні інформаційних ресурсів загального користування, забезпеченні інформаційної безпеки, здійсненні інформаційного обміну. Саме органи державної влади:

- вивчають, аналізують інформацію;
- прораховують, прогнозують подальший можливий розвиток подій;
- формують «каталоги рішень», як механізми або схеми для розв'язання ситуацій, які повторюються кожного року, і тільки потім інформують «Центр».

Інформаційні потреби центрального і регіонального рівнів зазвичай розміщені у різних площинах, тому важливим завданням регіонального управління є оптимізація інформаційних зв'язків, зусиль і витрат на забезпечення збору, обробки і подання інформації на центральний рівень.

Актуальним напрямом діяльності інформаційно-аналітичних служб органів державної влади є створення багаторівневих інформаційних зв'язків між центральними та регіональними органами державної влади, між областю та районами (в окремо взятому регіоні). Лише їх наявність забезпечить прийняття та реалізацію науково обгрунтованих, ефективних управлінських рішень, від якості яких залежить результативність державного управління в цілому.

Інформаційна діяльність органів державної влади являє собою інформаційний образ країни, що адекватно відображає реальну і ретроспективну ситуацію, особливості та тенденції розвитку окремого регіону. Одним із основних завдань інформаційно-аналітичних служб в органах державної влади є формування їх позитивного іміджу через:

- оперативне поширення офіційної інформації про їх діяльність;
- організацію підтримки у пресі політичних, соціальних та економічних ініціатив, програм і проектів;
- створення умов для зустрічей представників органів державної влади з регіональними та центральними засобами масової інформації;
- моніторинг повідомлень у засобах масової інформації про діяльність органів державної влади, надання їм оцінки, у випадку необхідності застосування заходів щодо виправлення помилок (із врахуванням виступів

відповідальних працівників інформаційно-аналітичних служб з відповідними спростуваннями або коментарями);

- підготовку відповідей на запити засобів масової інформації, критичні зауваження з проблем діяльності органів державної влади, його підрозділів і служб;

- виступи від імені органів державної влади із оцінкою та коментарем різних екстремальних, надзвичайних ситуацій, що трапилися на території державитощо [15, с. 95].

З метою забезпечення доступу громадян до інформації, забезпечення прозорості процесів управління інформаційно-аналітичні служби органів державної влади:

- постійно інформують громадськість про роботу органів державної влади;

- налаштовують ефективний зворотній зв'язок між органами державної влади та громадськістю;

- залучають громадськість до участі в процесі обговорення і прийняття органами державної влади управлінських рішень, пов'язаних із інтересами різних соціальних груп;

- налагоджують моніторинг діяльності органів державної влади та кожного посадовця, зокрема шляхом оцінювання ефективності його діяльності (через анонімне оцінювання наданих управлінських послуг);

- посилюють громадський контроль за ефективністю та якістю надання управлінських послуг;

- організують роботу цілодобової «гарячої лінії» щодо проблем управлінського обслуговування населення;

- запроваджують принцип «одного вікна» при розгляді та вирішенні звернень громадян;

- організують обговорення соціальних ініціатив у засобах масової інформації, налагоджують соціальну рекламу;

- запроваджують щорічні премії «За найбільш конструктивну критику

діяльності органів державної влади» та «За найкращу громадську ініціативу» тощо.

На вирішення зазначених проблем спрямовують свою діяльність «Прес-центри», які є у структурі інформаційно-аналітичних служб.

Постійні завдання, вирішення яких є основою діяльності інформаційно-аналітичних служб органів державної влади, реалізуються у:

- розв’язанні управлінських завдань стратегічного характеру, пов’язаних, як правило, з перспективами розвитку держави та регіонів;

- вирішенні управлінських завдань оперативного тактичного характеру, орієнтованих на поточне організаційне і фінансово-ресурсне забезпечення виконання планів і проектів;

- вирішенні надзвичайних, екстремальних управлінських завдань, пов’язаних із необхідністю запобігання й усунення наслідків впливу руйнівних природних чи техногенних чинників, виникненням і неконтрольованим розвитком гострих соціально-політичних проблем і конфліктів тощо.

Кожен із зазначених режимів прийняття рішень повинен бути забезпечений відповідною інформаційно-аналітичною підтримкою.

За результатами проведеного опитування щодо взаємодії аналітиків органів державної влади зі своїм вищим керівництвом були отримані наступні результати:

1. Керівник – аналітики. Цілком закономірно, що основні функції, які реалізує керівник при взаємодії зі своєю аналітичною службою, носять управлінський характер. В даному випадку в цей функціонал входить:

- постановка стратегічних завдань (91,7 %);
- постановка оперативних завдань (91,7 %);
- оцінка ефективності роботи інформаційно-аналітичних служб (41,7 %);
- затвердження поточних планів (33,3 %);
- координування діяльності інформаційно-аналітичних служб (25 %).

2. Інформаційно-аналітичні служби – керівник. Що стосується зворотної ситуації-взаємодії інформаційно-аналітичних служб з керівництвом, то воно,

здійснюється за такими напрямками:

- аналітична підтримка діяльності (80 %);
- надання рекомендацій по роботі з цільовими групами (70 %);
- експрес-оцінка ситуації по взаємодії з цільовими групами (50 %).

Узагальнюючи виділимо проблеми, які впливають на ефективність роботи інформаційно-аналітичних служб органів державної влади (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 - Проблеми, які впливають на ефективність роботи інформаційно-аналітичних служб органів державної влади

Проблеми	%
Низький рівень професіоналізму співробітників	27,3
Великий обсяг підготовки нормативно-правових актів	9,1
Недостатній рівень фінансування діяльності служби	9,1
Недостатньо можливостей для соціологічних досліджень	9,1
Багато роботи, яку повинні виконувати інші служби	9,1

Як бачимо з табл. 2.6 основними проблемами, які впливають на ефективність роботи інформаційно-аналітичних служб Полтавської міської ради є: низький рівень професіоналізму співробітників; великий обсяг підготовки нормативно-правових актів; недостатній рівень фінансування їх діяльності; недостатньо можливостей для соціологічних досліджень; багато роботи, яку повинні виконувати інші служби.

Таким чином, зробимо висновок, що інформаційно-аналітичні служби органів державної влади – це інтегровані системи інтелектуальної підтримки прийняття управлінських рішень; сукупність засобів, методів, виконавців, які забезпечують необхідним інформаційно-аналітичним супроводом весь процес управління в органах державної влади; реалізація політики в сфері доступу громадян до інформації.

2.3. Особливості взаємодії органів державної влади із засобами масової інформації в процесі публічного управління

Розвиток соціуму безпосередньо пов'язаний з інформаційною сферою, яка

формує власні механізми та технології взаємодії її суб'єктів. Практика показала, що неможливо в повній мірі забезпечити соціально-політичні та економічні зміни в суспільстві поза комунікативних зв'язків. Як вже зазначалося, ефективність державного управління залежить від інформаційної взаємодії влади й суспільства, і ключову роль у цій взаємодії покликані відігравати засоби масової інформації. Саме ЗМІ повинні виступати первинним інститутом соціалізації громадян, залучати їх у суспільні процеси та надавати можливість усвідомлення приналежності до держави і світу політики.

На сьогодні набагато важливішим і за своїм значенням, і за своїми наслідками є не кількісний, а якісний стрибок у взаєминах людини та інформаційного суспільства з навколишнім світом, виникнення нових масових комунікацій, особливо – політичних. У зв'язку з цим потрібне вдосконалення моделей політичної комунікації, основою яких стане перехід від «мовлення» до демократичного діалогу між «керуючими» і «керованими». Така модель передбачає можливість «відкрито висловлювати свою думку, свободу, шукати, одержувати та поширювати різну інформацію та ідеї, якщо вони не суперечать гуманістичним принципам».

В умовах зміни характеру політичних комунікацій в Україні засоби масової інформації, які мають значний вплив, стають повноправними учасниками взаємодії влади і суспільства. Цьому сприяє і активне використання мережі Інтернет як каналу масової комунікації. У вигляді соціальних мереж бурхливий розвиток отримують мережеві комунікації.

Існує чотири загальноприйняті теорії взаємодії влади і засобів масової інформації, які сформулювали Ф. Сиберт, У. Шрамм та Т. Пітерсон. Вони виходили з передумови, що преса завжди приймає форму і забарвлення тих соціальних та політичних структур, в рамках яких вона функціонує. Отже, роль ЗМІ набуває соціального забарвлення лише в тому випадку, якщо вони перебувають у взаємозв'язку з джерелом інформації, призначеним для масового поширення [78, с. 75]. З цього можна зробити висновок, що засоби масової інформації в даний час є важливим елементом системи управління органів

державної влади.

В умовах сучасної цивілізації, коли значимість розвитку інформаційного простору та інформаційного суспільства стає найважливішим завданням при формуванні стратегії соціально-економічного розвитку країни в цілому, і кожного регіону, зокрема, тільки скоординовані дії всіх учасників інформаційного обміну (органів влади, засобів масової інформації та суспільства) можуть дати результати в області реалізації інформаційної політики.

Найважливішою функцією засобів масової інформації по відношенню до влади є інформування громадян про її плани, цілі поточної діяльності. Це, в свою чергу, передбачає інформаційну підтримку в ЗМІ будь-якого владного рішення. Коли населення знає і розуміє цілі та наміри влади, має уявлення про методи її роботи, воно може чітко визначити свою позицію як по відношенню до конкретної владної структури, так і до її конкретних дій, адекватно реагувати та відгукуватися на заклики влади, брати участь в голосуванні, підтримки реформи або певного соціального проекту. І навпаки: незнання, непоінформованість, нерозуміння породжують недовіру, підозрілість, конфлікти.

Виконання засобами масової інформації ще однієї своєї функції – формування громадської думки – може бути успішним лише за наявності зворотного зв'язку з аудиторією. Відомо, що будь-яка діяльність не існує без мотиву, а мотив, в свою чергу, невіддільний від потреби. Як бачимо, на усіх етапах реформ і перетворень, непопулярних заходів органам влади слід направляти інформаційні механізми на переконання суспільної свідомості в можливості задоволення наявних або формуючих, проявлених або не проявлених потреб громадян в результаті появи нових соціальних норм.

За деякими оцінками соціологів, «активне» населення (лояльно сприймає інформацію), «нейтральне» населення (байдуже до інформації) і «опозиційне» населення (не сприймає інформацію ніколи) має співвідношення 10/20/70. Підвищити рівень лояльності і довіри громадян, викликати дієву підтримку тих

чи інших заходів влади здатне якісне інформаційне супроводження. Очевидно при цьому, що масова комунікація неминуче стає обов'язковим елементом, «приводним ременем» «вертикалі влади», а взаєморозуміння влади і народу визначається «надійністю інформаційних зв'язків, які їх зв'язують».

Будучи потужним інформаційним ресурсом владних структур, засоби масової інформації одночасно виступають і як самостійний інститут демократії, який стоїть на захисті інтересів суспільства. Розвиток засобів масової інформації у якості об'єкта реалізації інформаційної політики слід розглядати у вигляді механізму соціального та громадського контролю, який виносить на судження суспільства все те, що вимагає обговорення людей і відповідної реакції владних інститутів.

Наповнення інформаційного простору інформацією, яка не відповідає потребам соціального часу, позбавляє суспільство визначеності у знаннях про себе і мету свого розвитку та, в результаті не дозволяє оптимально управляти собою, реалізовувати інформацію в діяльності. Взагалі, характер інформаційних процесів може бути розглянуто на основі семи типологічних параметрів: інформаційна відкритість влади (відкрита, середня, закрита); рівень свободи виробництва інформації; рівень свободи поширення інформації; інформаційна насиченість; розвиток інформаційного та рекламного ринку, рівень інформаційної конфліктності. Характер конфліктів (правовий, неправовий); рівень і характер самоорганізації інформаційного суспільства [200].

Засоби масової інформації покликані виступати в якості «каналу прямого і зворотного зв'язку, громадського контролю у відносинах держави та суспільства, виразника інтересів громадян, джерелом неформальних соціальних практик». В системі політичної комунікації роль ЗМІ на сучасному етапі стає все більш ваговою і виразною, істотно змінюється й сам характер масових комунікацій. Він полягає, перш за все, у переході від маніпулятивних методів впливу на масову аудиторію до діалогічних та інтерактивних методів взаємодії. Це, в свою чергу, дозволяє говорити про те, що інститут засобів масової

інформації в системі взаємовідносин з державою в даний час набуває все більш яскраво вираженого обрис суб'єкта. У зв'язку з цим і модель взаємодії повинна вибудовуватися в руслі «суб'єкт – суб'єкт».

Традиційно в практиці української публічної політики реалізуються моделі строгого поділу на суб'єкт і об'єкт з відповідними чітко вираженими ознаками. Суб'єкту зазвичай ставиться завдання формулювання інформаційної політики, а об'єкту – готовність певними способами реагувати на інформацію, що надійшла.

Зусилля громадських та політичних суб'єктів спрямовані на формування системи ефектів сприйняття, які і забезпечили б вирішення пов'язаних з комунікаційними процесами завдань. На це і націлена реалізація ними інформаційної політики. Таким чином, зміст комунікаційних процесів в публічній сфері визначається бажанням ключових політичних діячів формувати порядок денний і, неготовністю при цьому більшої частини населення самостійно здійснювати переробку суспільно-політичної інформації. Незалежно від громадянської зрілості населення характер його участі у владних і управлінських процесах є непостійним, перманентним, здатним до зміни профілю активності, підвищує невизначеність діагностики проблем, майбутніх цілей уряду тощо [20, с. 43]. Це перетворює публічний простір у важливий елемент презентації, систематизує в рамках інформаційної політики інтересів окремих учасників, перш за все, органів влади. Ситуація, яка склалася чітко фіксується експертами [20, с. 44].

Незважаючи на те, що в цілому відзначаються такі явища, як політичний нігілізм і апатія, «все більше людей заперечує політичну компетентність державних діячів, їх індивідуальну компетентність та здатність своєю участю впливати на політику тощо». Існує і «... зростаючий інтерес до того, яким чином суспільство може вирішити свої проблеми. Люди все більше зацікавлені в конкретних способах вирішення цих нагальних проблем». Окреслені процеси у сфері політичних комунікацій, на думку дослідників, сприяють уніфікації свідомості сучасної людини, що в свою чергу може бути використано в якості

фундаменту для владного контролю, управління і маніпулювання громадською думкою.

При цьому, на тлі «медіатизації політики» влада змушена ставитися до ЗМІ як до довгострокового інвестиційного вкладення (капіталу) в інформаційний простір. У свою чергу ЗМІ в багаторівневій системі сучасних політичних комунікацій також змушені переорієнтуватися в методах виробництва інформаційного продукту, які полягають у вивченні масової аудиторії, в тому числі, «її інформаційних потреб і, тих реальних, конкретних проблем, які дійсно хвилюють суспільство та різні соціальні групи» [43, с. 20]. Таким чином, засоби масової інформації покликані сприяти створенню і розвитку комунікативного простору, в рамках якого вони мають усі передумови зайняти позицію посередника між владою і суспільством у вирішенні спірних питань, створити необхідні організаційні умови для становлення феномена політичної та громадянської участі. Влада матиме можливість своєчасно реагувати на публічні запити, а суспільство – передавати свої запити по відношенню до влади.

Формування в Україні інформаційного суспільства, перехід до демократичних принципів державного управління визначили одним із завдань державної інформаційної політики – «забезпечення громадян суспільно значущою інформацією та розвиток незалежних засобів масової інформації». Реалізацію даного напрямку передбачається здійснювати шляхом «недопущення підпорядкування засобів масової інформації кон'юнктурним інтересам влади та бізнесу, регулювання рівня концентрації та монополізації засобів масової інформації, захисту інтересів регіональних ринків масової інформації та сприяння розвитку місцевих ЗМІ, вдосконалення національного законодавства в частині гарантій свободи слова та інформації, вільного поширення масової інформації, в тому числі, на транскордонному рівні, недопущення поширення насильства і нетерпимості через ЗМІ, забезпечення плюралізму ЗМІ, доступу до офіційної інформації».

У «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» в числі

основних завдань значиться формування сучасної інформаційної та телекомунікаційної інфраструктури. Крім того, в області збереження національної культури, зміцнення моральних та патріотичних принципів в суспільній свідомості, передбачається підтримка реалізації соціально значущих проектів в засобах масової інформації.

Основоположним законодавчим актом в області правового регулювання відносин, пов'язаних з використанням засобів масової інформації, є Конституція України і Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657- XII [69], у яких кожен громадянин України як демократичної держави, має право на отримання достовірної та всебічної інформації про функціонування обраної ним влади, про її плани, можливі напрями дій і результати її діяльності. Так, наприклад, згідно із ч. 2 ст. 57 Конституції України закони й інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом [24]. Наявність цієї норми вже сама по собі передбачає співпрацю органів державної влади зі ЗМІ, яка має бути конструктивною і якісною, оскільки ознайомлення громадськості з нормативними актами здійснюється переважно за допомогою мас-медіа. Адже саме ЗМІ є одним із головних посередників у процесі обговорення важливих державних рішень і від висвітлення цими засобами діяльності державних інституцій залежить рівень довіри до них суспільства.

Окрім вище названих нормативно-правових актів, відносини «влада – ЗМІ» регулюються й іншими правовими актами:

– Законами України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 р. № 2782-ХІІ [50], «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 р. № 3759-ХІІ [53], «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ [54], «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» від 23.09.1997 р. № 539/97-ВР, «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23.09.1997 р. № 540/97-ВР,

«Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI [62];

– Указами Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» від 01.08.2002 р. № 683/2002, «Про доктрину інформаційної безпеки України» від 08.07.2009 р. № 514/2009, «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» від 05.05.2011 р. № 547/2011, «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації» від 23.11.2011 р. № 1067/2011;

– Постановами Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію друкованих засобів масової інформації, інформаційних агентств та розміри реєстраційних зборів» від 17.11.1997 р. № 1287, «Про деякі питання захисту інформації, охорона якої забезпечується державою» від 13.03.2002 р. № 281, «Про затвердження Порядку засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу» від 26.05.2004 р. № 680;

– Наказом Державного комітету телебачення та радіомовлення України «Про затвердження Порядку проведення моніторингу інформаційного наповнення веб-сайтів органів виконавчої влади» від 12.10.2012 р. № 273 та інші.

Медіа-простір нашої країни характеризується невеликою кількістю державних установ в сфері засобів масової інформації, організаційно-правову та (або) фінансову участь в яких беруть державні органи влади. Організаціям в сфері електронних засобів масової інформації та в сфері друку надаються субсидії з державного бюджету: «UA: Перший», «UA: Культура», «UA: Крим (Перший Ukraine)», «UA: Перший Digital (Перший T2)», «Регіональні філії НСТУ» [77] виділяються кошти на фінансове забезпечення діяльності, а також на покриття витрат, пов'язаних з виробництвом програмного продукту, наповненням ним телерадіоефіру й забезпеченням заходів щодо доведення його до телеглядачів і радіослухачів, на забезпечення міжнародної діяльності, на утримання закордонних кореспондентських пунктів. У додатку Н вказані загальнонаціональні та регіональні медіа в Україні.

До державних ЗМІ, які отримують фінансування з державного бюджету відносяться газета «Голос України», журнали: «Віче», «Вісник Верховного суду України», «Економіка України», «Політика і час».

Серед українських інформаційних агентств, які формують громадську думку про події в країні, соціально-політичні процеси, можна назвати інформаційні агентства: «Державне інформаційне агентство України» (ДІНАУ), «Інтерфакс-Україна», «УНІАН». Слід, відзначити недостатній рівень розвитку цього сегменту медіаринку, його слабка інтегрованість до міжнародного інформаційного простору. До основних ЗМІ, які є засобом впливу тільки українську аудиторію, зараховується також суспільно-політичне розмовне радіо «UA: Українське радіо».

Як бачимо, інформаційний простір України представлено як державними, так і регіональними засобами масової інформації. Очевидно, що в останні роки регіональний ринок засобів масової інформації має певні тенденції «переформатування», які характеризуються, по-перше, скороченням попиту на щоденні друковані видання; по-друге, розвитком місцевих телеканалів; по-третє, появою нових інформаційних ресурсів – інтернет-ЗМІ.

Розширення інформаційного простору відбувається в основному за рахунок створення інтернет-версій друкованих видань та електронних газет, що сприяє як просуванню видань і телекомпаній в середовищі активних інтернет-користувачів, так і створенню умов для постійного доступу населення до інформації незалежно від дати виходу в ефір або публікації. Трендом сучасного регіонального медіаполя є створення видавництв, які включають в себе обласні або регіональні друковані видання, а також використання нових технологій в IP-телебаченні.

В цілому можна констатувати, що усі ці трансформації обумовлені побудовою інформаційного суспільства, але при цьому не завжди «переділ» ринку мас-медіа є системним. Так, станом на 02.05.2019 р. із 760 зареєстрованих державних та комунальних ЗМІ реформовано 594, а саме: 557 комунальних та 37 державних. Нереформованими залишилося 33 видання (25

комунальних и 8 державних). Водночас, анульовано 133 свідоцтва видань. Друкованих ЗМІ: 80 комунальних и 53 державних. Серед них – це переважно більшість видань, які були зареєстровані, але не виходили протягом тривалого часу [48].

Сьогодні в усіх регіонах України створені регіональні телеканали й радіоканали з власним мовленням. Відповідно до Указу Президента України «Про затвердження стратегії розвитку інформаційного простору України на період до 2020 року» [63], в усіх регіонах ведуться роботи з переходу на цифрове телебачення, а також відбувається збільшення охоплення території теле-, радіосигналами. При цьому, поряд з вирішенням проблем техніко-технологічного характеру процесу переходу на цифрове мовлення, на наш погляд, повинно бути поставлене і гуманітарне питання, яке полягає у розробці цільової програми щодо забезпечення соціально-незахищених та малозабезпечених верств населення абонентськими цифровими телевізійними приставками.

В умовах стрімкого зростання масштабів застосування нових інформаційних технологій в житті суспільства, їх впливу на зміну традиційних політичних та соціальних інститутів, надзвичайно важливо мати чітке уявлення про проблеми, які стосуються даного процесу. Особлива роль в цьому належить мережі Інтернет, яка покликана стати не лише засобом масової комунікації, а й створити нову область соціальної взаємодії. В рамках даної взаємодії відбуваються зміни у менталітеті, способі життя, характері діяльності людини.

За даними досліджень, які були проведені дослідницькою компанією «Factum Group» на замовлення Інтернет-асоціації України, кількість регулярних інтернет-користувачів до кінця 3 кварталу 2019 р. зросла на 7 % – до 22,96 млн. осіб. Найбільш активними в мережі Інтернет є українці у віці від 15 до 24 років – серед них: частка користувачів інтернетом становить 97 %, люди від 25 до 34 років – 96 %, користувачів старше 65 років – 29 % (тобто, більше на 15 % порівняно з 2019 роком, частка становила 14 %). Найбільш популярний серед

українців інтернет-пошук, соціальні мережі та електронна пошта [87].

Зазначимо, що розвиток інтернет-технологій надає нові можливості встановлення діалогу між органами державної влади та населенням. Застосування сучасних інформаційно-комунікаційних механізмів дозволяє, з одного боку, значно підвищити інформаційну відкритість держави, істотно знизити матеріальні та тимчасові витрати громадян і господарюючих суб'єктів на ознайомлення з інформацією про діяльність органів державної влади, а з іншого – створює передумови для громадського контролю за ними.

Аналіз інтернет-ресурсів органів державної влади показав певний прогрес у даному напрямі. На сайтах органів державної влади організовані інтернет-приймальні, антикорупційні портали. У регіонах проводяться інтернет-конференції, наприклад, у Хмельницькій області проводиться інтернет-форум області, ведеться моніторинг пропозицій щодо поліпшення роботи органів виконавчої влади регіону. Розвиток нового рівня взаємодії органів влади та населення у різних областях України відбувається за допомогою інтернет-опитувань і голосування, працюють «гарячі» телефонні лінії з питань житлово-комунального господарства, охорони здоров'я, освіти, роботи правоохоронних органів тощо.

На багатьох регіональних інтернет-телевізійних каналах (ІТК) є різні інтерактивні інструменти, в тому числі, форуми, на яких відвідувачі можуть залишати коментарі до події, програми, звертатися до органів влади, пропонувати журналістам нові теми, інформаційні приводи, висловлювати думки та вести дискусії з хвилюючих питань.

Використання державною владою соціальних медіа – це також динамічний процес, хоча єдиним і успішним поки його не можна назвати. Відповідно до інформації, представленої на сайті «iGov» (Портал державних послуг), найбільш активними блогерами є представники регіональної влади (136 авторів). На другому місці знаходяться керівники державної влади, кількість їх блогів – 51. Далі йдуть блоги проектів, відомств і державних структур, їх – 19. Блоги є у 14 керівників державних структур [47].

Таким чином, очевидно, що в соціальних медіа регіональна влада в Україні представлена значно ширше, ніж державна. У 2019 р. понад 60 % керівників використовували блоги або мікроблоги в цілях комунікації з громадськістю, причому 18 % з них мали як «традиційний» блог, так і аккаунт в «Twitter» та «Facebook». Це пов'язано з тим, що популярність мережі Інтернет як засобу інформації серед українців стрімко зростає. Для органів державної влади іноді це єдина можливість вступити в конструктивний діалог зі своїми соціально-активними громадянами, в тому числі молоддю – основною аудиторією мережі Інтернет. Традиційні ЗМІ з такою роллю, на думку деяких дослідників, справляються все рідше.

Вихід ГУДСН у Полтавській області в мережу Інтернет дозволяє підвищити публічну активність, охопити різні цільові аудиторії, роз'яснити людям позицію з того чи іншого питання, проінформувати про плани на майбутнє. Блог стає в даному випадку персоналізованим засобом масової комунікації та відкриває найширші можливості для зв'язку з населенням.

Очевидно, що ефективність державного управління підвищується там, де населення стає суб'єктом комунікації. Але на практиці в своїй більшості відкриваються блоги, які не виконують тієї функції, яку могли б виконувати. Дискусії, що ініціюються у блогах, не отримують продовження. Підняті питання залишаються часто без відповідей. Відзначається і невелика кількість відвідувачів даних інтернет-сторінок. Тобто, перехід до прямого інтерактивного спілкування та ефективної взаємодії з аудиторією в переважній кількості випадків не відбувається. Причиною може бути формальний підхід ведення блогів.

Отже, незважаючи на розширення інформаційного простору, залишається очевидним, що громадяни, інтернет-спільноти, інститути громадянського суспільства все ще знаходяться на «периферії» інформаційної взаємодії. Ступінь їх включеності у взаємне співробітництво основних суб'єктів мінімальна, їх інтереси протилежні інтересам головних учасників інформаційної взаємодії (органи державної влади, засоби масової інформації,

власники ЗМІ, рекламодавці тощо). В такому випадку характеристики інформаційної взаємодії є детермінованими. По-перше, це нерівноправне становище взаємодіючих інститутів; по-друге, традиційний підхід з боку держави до взаємодії із засобами масової інформації; ЗМІ. У зв'язку з цим озвучується необхідність розширення доступу до медіаканалів, підвищення медіаграмотності населення, створення етики нових ЗМІ.

Нові моделі комунікації в політичному процесі хоча і ведуть до зміни ролі держави в інформаційній сфері, способів та стратегій їх взаємодії з контрагентами, але повністю ще не позначили роль засобів масової інформації й нових інформаційних технологій в якості гарантів демократії. Очевидно, що цей процес ще далекий від апогею. У той же час, чим більше населення залучено в процес обговорення та вироблення управлінських рішень, тим вища їх надійність і здійсненність. Ключ до розширення керованості лежить в різних варіантах спільних, в тому, числі організаційних рішень, актуальних для їх учасників. Для чіткої та послідовної реалізації будь-яке управлінське рішення, яке стосується життя суспільства, зобов'язане мати відповідну інформаційну підтримку, в тому числі, в засобах масової інформації. При, цьому можуть використовуватися «попереджувальні» і / або «супроводжуючі» інформаційні технології.

Комунікативні процеси органів державної влади реалізуються в таких напрямках, як: інформування громадськості про їх діяльність; організація роботи із засобами масової інформації; аналіз та формування громадської думки; формування іміджу політичного лідера і владних структур. Розглянемо кожен із перелічених напрямів більш докладно.

1. Інформування громадськості про діяльність органів державної влади. Провівши аналіз форм, інструментів та методів взаємодії із засобами масової інформації органів державної влади в Україні, можна констатувати, що обсяг наданої ЗМІ інформації в цілому є достатнім. Для цього активно використовуються не лише традиційні прес-релізи, а й інформаційні бюлетені (наприклад, в Харківській області), що включають матеріали про діяльність

органів державної влади. Крім того, у користувачів мережі Інтернет з'явилися додаткові можливості обговорення різних суспільно значущих тем.

2. Організація роботи із засобами масової інформації. В основному робота із засобами масової інформації в органах державної влади проводиться в рамках системи акредитації журналістів. Наявність прес-пулів, які висвітлюють діяльність виконавчої влади (формалізовані, неформалізовані), відзначається також у всіх регіонах. Присутність журналістів на нарадах та відеоконференціях, що проводяться в органах влади, можливо і констатує відкритість останніх, але досить опосередковано, оскільки в прес-пули, як правило, входять представники заангажованих ЗМІ.

Хотілося б особливо відзначити такі форми організації роботи із засобами масової інформації, як форуми ЗМІ і дискусійні круглі столи з головними редакторами обласних та районних друкованих видань і телеканалів (прикладом є Київська та Львівська області). Подібні форми, на наш погляд, найбільш зручні для вироблення єдиних критеріїв інформаційної політики регіону. Медіапланування як найважливіший аспект діяльності прес-служб також присутній в роботі PR-підрозділів аналізованих регіонів. Так, медіапланування здійснюється в Київській, Харківській, Львівській та інших областях.

3. Аналіз і формування громадської думки. На наш погляд, даний напрямок найменш всього відображено в діяльності органів державної влади. Найчастіше він звужений до моніторингу матеріалів про діяльність того чи іншого органу державної влади, що розміщуються в засобах масової інформації. При цьому, саме результати соціологічних досліджень, аналіз різних статистичних даних, результати минулих виборчих кампаній повинні враховуватися при підготовці як стратегічних, так і оперативних пропозицій щодо формування та коригування інформаційної політики.

Як позитивний приклад можна привести роботу інформаційно-аналітичного управління адміністрації Полтавської області. Її основні елементи: моніторинг ЗМІ, аналіз звернень громадян (звернення громадян до

громадських приймалень губернатора області на базі державних ЗМІ), соціологічні опитування (масові та експертні опитування, інтерв'ю), спеціальні дослідження (контент-аналіз, аналіз інформаційного поля тощо).

4. Формування іміджу політичного лідера та владних структур. Як правило, заходи щодо створення іміджу владних структур є системою взаємоузгоджених акцій, рідше бувають поодинокими. Ці акції спрямовані на підняття престижу самої влади, громадян, партнерів, опозиційних політиків. Природно, перш за все імідж владних структур формується в засобах масової інформації за допомогою адекватного висвітлення та відображення їх діяльності. На наш погляд, основними чинниками, що визначають позиції губернаторів, є: рівень соціально-економічного розвитку регіону; насиченість інформаційного простору регіону (кількість засобів масової інформації на території); обсяг економічної підтримки державних і недержавних засобів масової інформації; кількість інформаційних приводів, які мають позитивну оцінку діяльності губернатора.

Проведений аналіз також відображає проблеми, які фіксуються дослідниками в механізмах взаємодії органів влади із засобами масової інформації. Перш за все, це відсутність інтересу громадян до змісту інформаційної взаємодії, мінімізація критичних виступів у ЗМІ з питань діяльності органів державної влади. Також виражені такі характеристики, як: незатребуваність думки населення, вивчення неформальних соціальних практик; прийняття рішень, які не враховують громадську думку і суспільну потребу; використання технологій ЗМІ для підвищення іміджу органів державної влади; застосування кількісних показників ефективності взаємодії держави та ЗМІ, спрямованих на вимір внутрішньої ефективності взаємодії.

Крім того, якравим прикладом недостатньої відкритості органів державної влади є наявність фактів відмов у наданні інформації журналістам: 30 журналістів зі 100 стверджують, що їм часто відмовляють в інформації; 60 зі 100 повідомляють, що їм теж відмовляють, але рідко. Крім відсутності зворотного зв'язку між населенням та іншими суб'єктами інформаційного

простору, в числі найбільш актуальних проблем для розвитку інформаційного суспільства експертами називається необґрунтовано підвищений контроль над засобами масової інформації з боку держави і, отже, висока залежність ЗМІ (5 % з них належать державі). В даному контексті озвучується й інша важлива проблема – зниження довіри до засобів масової інформації, в першу чергу до державних, а відповідно, їх ступеня впливу на громадську думку.

Державні ЗМІ є, як правило, однією з примушуючих сил державного управління, тобто зайняті проведенням, а в деяких випадках пропагандою державної політики. У той же час недержавні ЗМІ стурбовані виключно отриманням прибутку і досягненням стійкості та життєздатності. В результаті інтереси населення, проблеми соціальної напруженості і формування громадянського суспільства залишаються поза увагою усіх форм ЗМІ. Звідси, і невисокий ступінь довіри до більшості традиційних засобів масової інформації. Результати соціологічного дослідження, проведеного в 2018 р. у м. Львів (вибірка дослідження становила 932 особи), показали, що найпоширеніша позиція опитаних людей – обережна довіра. Найоб'єктивнішим медіа опитувані вважають Інтернет – 2/3 жителів міста (66,7 %) вважають, що в ньому точно можна знайти об'єктивну і достовірну інформацію.

Діяльність засобів масової інформації як політична діяльність потребує системної організації, під якою ми маємо на увазі їх керованість, а в певному відношенні – можливість регулювання, підзвітність урядовим органам в тій частині, де зачіпаються питання державного будівництва і національної політики. Проблема власності ЗМІ – одна з найбільш спірних і важливих проблем регулювання. Концентрація власності на будь-якому з полюсів, влада або бізнес, можуть сприяти для ЗМІ втратою самостійності, перетворенням в структуру з домінуванням думки певних сегментів суспільства або державних структур.

За результатами аналізу реалізації інформаційної політики в Україні у 2019 р., саме державні засоби масової інформації в більшій мірі забезпечують функцію інформування громадян з актуальних суспільно-політичних, соціально

значущих питань. Основними темами, які освітлюються в засобах масової інформації регіонів, стали: модернізація політичної системи, освіти і охорони здоров'я; підтримка соціально-орієнтованих некомерційних організацій; заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату та інноваційної діяльності; забезпечення ветеранів Великої Вітчизняної війни, військовослужбовців та ветеранів АТО житлом; підвищення ефективності системи державного управління; соціальні зобов'язання держави.

Незважаючи на серйозне соціальне навантаження, регіональні і державні ЗМІ, як правило, є неконкурентоспроможними. Їх тиражі складають в даний час менше однієї третини від усього накладу газет і журналів, що випускаються в Україні. При цьому, вони іноді є єдиним джерелом інформації, доступним малозабезпеченим верствам населення.

Отже, закриття цих видань позначиться на недостатній інформованості та соціальній активності громадян. У той же час експерти не заперечують необхідність контролю за інформаційним простором з боку держави за аналогією із зарубіжними країнами, які, незважаючи на демократичні принципи управління, такий контроль здійснюють. Наприклад, важливі зміни як в характері засобів масової інформації, так і в формах та методах регулювання інформаційних потоків відбулися в останнє десятиліття в країнах Східної та Центральної Європи, а також країнах пострадянського простору.

Досвід європейських країн передбачає як роздержавлення ЗМІ, так і зміну змісту публікацій та передач. Він також свідчить про те, що оптимальна форма телерадіомовлення, у якій не було б зовнішнього тиску на інформаційну політику, давно вже знайдено. Ця форма – суспільне телерадіомовлення.

Як в американських, так і у європейських ЗМІ новітні тенденції характеризуються перш за все перенесенням ділової та оперативної інформації в комп'ютерні мережі; збільшенням питомої ваги аналізу, коментарів та прогнозу; перенесенням центру ваги на персональну журналістику (що виражено в кількісному збільшенні числа матеріалів і авторських програм на радіо і телебаченні); зміною ставлення до жанрових особливостей преси.

Дійсно, питання роздержавлення засобів масової інформації хоча і є для України актуальним, на наш погляд, було піднято передчасно. Стрімке руйнування системи регіональних державних ЗМІ може мати виключно негативні наслідки для українського медіапростору. Перш повинні бути вирішені проблеми законодавчого регулювання концентрації та монополізації засобів масової інформації, забезпечення їх прозорості: розмежування відносин «власник-засновник-редакція»; уточнення статусу видавця, мовника і власника; державне регулювання загальних умов господарської діяльності засобів масової інформації; антимонопольне регулювання у сфері ЗМІ; участь іноземних інвесторів в діяльності засобів масової інформації; а також прийняття основоположних законів про теле- і радіомовлення.

Засоби масової інформації повинні стати реальним механізмом взаємодії суспільства і влади, нести національну ідею та створювати передумови для духовного оздоровлення суспільства, яке може відбутися в результаті формування стратегії демократичної інформаційної політики. При цьому, акцент повинен робитися на необхідності вступу України в інформаційне суспільство, тобто – на розвиток наукового знання, на розвиток здатності, в першу чергу молоді, до інновацій.

Отже, зробимо висновок, що на підвищення рівня зрілості суспільної свідомості, вирішальний вплив повинна надати така система діяльності засобів масової інформації, яка дозволить суспільству отримувати різнохарактерну та різнобічну інформацію соціально-політичного плану й адекватно сприймати її. Це й повинно представляти основу державної інформаційної політики у сфері засобів масової інформації.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН

3.1. Удосконалення правового регулювання державної інформаційної політики

Враховуючи контекст нормативно-правового забезпечення державної інформаційної політики, слід відзначити, що наявні концепції, стратегії в інформаційній сфері мають на жаль лише фрагментарний характер (спрямовані передусім на створення науково-технічної та технологічної бази переходу України до інформаційного суспільства, зокрема за рахунок розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури та новітніх інформаційних технологій) та позбавлені системної цілісності регулюючих документів. Варто вказати також і на той факт, що у Законі України «Про інформацію» надзвичайно широко трактуються основні напрямки державної інформаційної політики включаючи від «створення інформаційних систем і мереж інформації, розвитку електронного урядування» до «сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входження України до світового інформаційного простору. Відповідно до цього, все більшої актуальності, на нашу думку, на сьогодні набуває питання розробки та затвердження Єдиного Кодексу державних документів щодо управління інформаційною сферою, який у різних концепціях українських експертів має свою назву.

На підтвердження цього В. К. Конах наголошує на розробленні керівного документа державної політики (КДДП), який би у даному напрямі охоплював такі глобальні складові державного управління інформаційною політикою:

– інформаційно-технологічний – пов'язаний з рішеннями щодо створення технологічної бази переходу України до інформаційного суспільства, розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури, вироблення та використання ІКТ

та впровадження заснованих на них формах діяльності тощо;

– інформаційно-змістовний – пов'язаний з діяльністю ЗМІ та ЗМК (зокрема, в мережі Інтернет), вирішенням проблем соціальної та правової відповідальності ЗМІ перед суспільством, забезпеченням інформаційних прав і свобод громадян, наповненням вітчизняного та світового простору позитивною інформацією про Україну тощо.

При розробленні технологічного змісту «Доктрина державної інформаційної політики», необхідно уникати декларативності певних її положень, спрямовуючи його на деталізований виклад у формі необхідності прийняття відповідних нормативних документів серед яких:

1. Концепція розвитку національного інформаційного простору (щодо діяльності традиційних ЗМІ та новітніх ЗМК, мережі Інтернет, інформаційних агентств, бібліотек, архівів книговидання, телекомунікацій тощо).

2. Концепція розвитку офіційної комунікації (щодо розвитку відповідного інституційного складника, процесів інформування громадськості, формування іміджу, брендингу тощо).

Важливим питанням у сфері державної інформаційної політики сьогодні також залишається проблема законодавчого врегулювання статусності подачі інформації в мережі Інтернет. Передусім, мова йде про законодавче визначення відповідальності за розміщення в мережі Інтернет неправдивої інформації чи інформації, що ображає честь та гідність людини. Відповідно до діючого законодавства, «відповідальність за порушення особистих немайнових прав особи внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації регулюються Цивільним Кодексом України (далі - ЦКУ): зокрема, особа, чії права порушено, згідно з пн. 1 ст. 277 ЦКУ, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації, саме ж спростування, відповідно до пн. 4 ст. 277 ЦКУ, здійснюється особою, яка поширила інформацію».

З огляду на наведені вище тенденції функціонування інформаційно-комунікативної сфери України, стратегічної ваги сьогодні набувають питання законодавчого врегулювання різних аспектів її розвитку відповідно до вимог,

потреб та викликів українського суспільства, а також і світової практики, де вже успішно апробовані відповідні законодавчі технології їх вирішення.

Майже одностайною залишається позиція українських експертів, які наголошують на особливій доцільності вдосконалення відповідних законів, які регламентують інформаційно-комунікативну сферу суспільства не лише шляхом затвердження змін до чинних законів чи розробкою нових, скерованих на вирішення найбільш гострих питань, а шляхом кодифікації – розробки та прийняття Інформаційного кодексу України.

Необхідно зазначити, що тема про кодифікацію джерел інформаційного права зумовила виникнення дискусії, предметом якої стало питання: як саме упорядкувати нормативно-законодавчу базу інформаційного права – прийняти окремий Інформаційний кодекс або надати можливість законодавчим актам окремо розвиватися чи кодифікувати їх. Вважаємо, що доцільним є прийняття Інформаційного кодексу як базисного закону інформаційного права та проведення державної інформаційної політики. Він повинен базуватися на демократизації, забезпеченні певного кола прав кожного суб'єкта інформаційних відносин, оскільки імперативний вплив держави на усі аспекти зазначеної сфери завадить останній розвиватися й повноцінно функціонувати.

У ході розробки Інформаційного кодексу необхідно виходити з того, що охопити ним усі інформаційні відносини неможливо, оскільки їм характерна динамічність, швидкий розвиток та постійні переходи на абсолютно нові рівні. Тому, логічніше розробити цей документ як повноцінну фундаментальну базу інформаційного права, яка б могла задовольняти вимоги постійного розвитку інформаційної сфери й існувати досить довгий період часу, не потребуючи при цьому змін.

Що ж стосується окремих питань, то їх можна буде врегулювати саме за допомогою прийняття спеціалізованих нормативно-правових актів. У цьому контексті варто звернути увагу на Модельний інформаційний кодекс для держав-учасниць СНД, у якому закріплено певні фундаментальні підвалини інформаційного права, надано визначення важливим термінам інформаційного

законодавства, значною мірою врегульовано інформаційні відносини [8], але на практиці відсутній дієвий механізм реалізації його положень.

На особливу увагу з боку науковців заслуговує формування державної інформаційної політики з урахуванням європейських правових стандартів. Урахування зазначених стандартів дасть змогу на законодавчому рівні:

- закріпити норми, які б регламентували інформаційні відносини, зокрема їхні об'єкти, суб'єкти, зміст;
- створити необхідні передумови для формування та розвитку інформаційного суспільства;
- визначити повноваження держави у сфері інформаційних відносин;
- розробити механізм упорядкування діяльності засобів масової інформації, видавничої справи, рекламної діяльності, науково-технічної діяльності;
- урегулювати різноманітні питання, пов'язані з охороною права інтелектуальної власності тощо.

Також вважаємо, що великого значення в ході формування та реалізації державної інформаційної політики набуває з'ясування особливостей міжнародної інформаційної діяльності та міжнародного інформаційного простору. Державна інформаційна політика неодмінно повинна бути спрямована на чітке визначення механізму діяльності відповідних органів державної влади та інших суб'єктів реалізації державної інформаційної політики щодо врегулювання інформаційних відносин, гарантування кожної особи права на доступ до інформації.

На особливу увагу заслуговує вироблення чіткої процедури безперервного накопичення, оновлення й зберігання інформації (інформаційних ресурсів), оновлення технологічних пристроїв, які забезпечують функціонування інформаційних відносин відповідно до сучасних світових технологій. Усе це неможливо без наявності належної матеріально-технічної та фінансової бази, а також чітких правових та організаційних основ інформаційної діяльності. Погоджуємося з точкою зору Р. А. Калюжного, що

правотворення як засіб впровадження державної інформаційної політики в життя «має базуватися на основі методології системного і комплексного підходів, зокрема теорії формування комплексних гіперсистем права, агрегації галузевих інститутів права (національного та міжнародного)» [22, с. 17].

У зв'язку з цим вважаємо, що окреме місце в механізмі формування державної інформаційної політики має належати науковим розробкам вчених і спеціалістів у сфері інформаційного права, присвяченим перспективним шляхам реалізації такої політики та її правового регулювання. У сукупності зазначені дії можуть стати запорукою створення конкурентоспроможної національної інформаційної системи, яка буде сприяти формуванню справжнього інформаційного суспільства в Україні. Практично це неможливо без узгодженої, систематизованої й досконалої нормативно-правової бази, яка б забезпечила достатній рівень правового регулювання її проведення.

Важливим, на нашу думку, є зауваження І. Р. Березовської та І. М. Русака з приводу того, що «нормативно-правова база у сфері регулювання розвитку інформаційного суспільства і заходи щодо формування державної інформаційної політики мають повною мірою узгоджуватися із завданнями в сфері інформаційної безпеки, практикою забезпечення збереження державної таємниці, захисту інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури та інформаційних ресурсів від кібератак й інших загроз в інформаційному просторі» [6].

Узагальнюючи зробимо висновок, що з метою приведення державної інформаційної політики у відповідність із вимогами сьогодення, її завдання передусім доцільно спрямувати на:

- підвищення рівня здорової конкуренції в інформаційній сфері;
- забезпечення прозорості роботи органів державної влади та місцевого самоврядування;
- впровадження заходів щодо зменшення некоректного застосування певних інформаційних технологій;
- створення платформи суспільно значимої інформації з відкритим

доступом, яка буде включати культурну спадщину у відцифрованій формі.

3.2. Методологічні та організаційно-технологічні основи формування інноваційної державної інформаційної політики

Успішність входження в інформаційне суспільство на сьогодні безпосередньо залежить від формування та постійного коригування раціональної, документально закріпленої державної інформаційної політики. Це домінанта конструктивної зміни соціуму та генерування зразкового в контексті розвитку суспільства й культури інформаційного середовища.

У моделюванні інформаційної політики держава виступає у ролі арбітра соціально-політичних відносин в суспільстві, встановлюючи «баланс між конкуренцією і регулюванням свободою інформації та відповідальністю за її достовірність, захист моральності, духовного здоров'я суспільства». При цьому, інтереси держави та представників державного апарату повинні бути чітко розмежовані, оскільки неодмінною умовою розвитку демократії повинен стати контроль з боку суспільства за інформаційною відкритістю органів державної влади.

Вихідні умови ефективного проведення державної політики, яка спрямована на задоволення потреб та інтересів суспільства в певній сфері, формуються самою державною владою:

- концепція державної політики, яка визначає короткострокові, середньострокові і довгострокові перспективи розвитку даної сфери життєдіяльності суспільства та держави;
- законодавча база – обов'язкові для всіх в демократичній правовій державі правила, умови та необхідні обмеження діяльності в даній сфері;
- організаційно-технологічне забезпечення практичної реалізації і контролю процесів державного регулювання даної сфери як об'єкта державного управління.

Загальний генералізований процес формування та реалізації інноваційної

державної інформаційної політики, яка складається з різних складних процесів нижчого порядку, можна умовно розділити на чотири етапи:

- ініціювання процесу формування інформаційної політики;
- розробка інформаційної політики;
- реалізація інформаційної політики;
- моніторинг (оцінка) реалізації інформаційної політики.

На кожному етапі повинні діяти різні інститути політичної влади та організації, використовуватися певні механізми й інструменти моделювання та виконання державної інформаційної політики. У зв'язку з цим, на нашу думку, на першому етапі необхідно переглянути та затвердити Концепцію державної інформаційної політики України, яку протягом 2002-2010 рр. намагалися ухвалити у Верховній раді України.

Пропонований проєкт Концепції державної інформаційної політики спирався на ряд основних принципів:

1. Відкритість політики: держава враховує громадську думку, всі основні заходи інформаційної політики відкрито обговорюються суспільством.

2. Рівність інтересів: інформаційна політика у повній мірі враховує інтереси всіх учасників інформаційної діяльності незалежно від їх положення в суспільстві, форми власності та державної приналежності.

3. Системність: при реалізації прийнятих рішень щодо зміни стану одного з об'єктів регулювання повинні враховуватися його наслідки для стану інших та всіх у сукупності.

4. Принцип пріоритетності вітчизняного виробника: пріоритет віддається конкурентоспроможному вітчизняному виробнику інформаційно-комунікаційних засобів, продуктів і послуг при всіх інших рівних умовах.

5. Принцип соціальної орієнтації: основні заходи державної інформаційної політики повинні бути спрямовані на забезпечення соціальних інтересів громадян України.

6. Принцип державної підтримки: заходи інформаційної політики, які спрямовані на розвиток соціальної сфери, фінансуються переважно державою.

7. Пріоритетність права: розвиток і застосування правових та економічних методів мають пріоритет перед будь-якими формами адміністративних рішень проблем інформаційної сфери.

Дані принципи, на наш погляд, не в повній мірі відображають реалізацію гуманітарної державної інформаційної політики. Для вступу в повноцінне інформаційне суспільство окрім ресурсно-технологічного, вкрай необхідно посилити змістовно-інформаційний компонент проведеної державної політики, який покликаний забезпечити соціальну і політичну стабільність держави, та пов'язаний в першу чергу з психологічним, емоційним, моральним станом суспільства. При цьому, у нормативно-правових документах таким аспектам інформаційної політики, як інформаційно-психологічна, національна, культурна, релігійна, приділено мало уваги. У зв'язку з цим на другому етапі спочатку необхідно виділити базові принципи формування державної інформаційної політики. Серед таких В. Д. Попов запропонував такі [45, с. 78]:

- принцип довіри, дотримання якого повинно бути направлено на формування відносин соціального партнерства народу і влади, поліпшення іміджу держави в світовій громадській думці;
- принцип системності або системного підходу у вивченні інформаційної сфери, інформаційних процесів та інформаційного простору України;
- принцип гармонізації регіональних, національних, державних інтересів України та їх пріоритет перед груповими і приватними;
- принцип органічної єдності свободи та відповідальності, свободи слова та відповідальності за сказане, написане слово;
- принцип ментальної ідентичності при органічному входженні у світове інформаційне суспільство;
- принцип єдності економічної, ідеологічної, політичної та інформаційної ідентичності;
- принцип «Ідеал-правства», тобто наявність державно-суспільного ідеалу, що становить ядро державної інформаційної політики при збереженні свободи слова та плюралізму, але, зрозуміло, в рамках правового законодавства

і законів етики та моральності;

– принцип «ієрархічного персоналізму», який передбачає розгляд суб'єктів та інших компонентів інформаційного простору не як сукупність (суму елементів), а як єдине ціле;

– принцип рівноправності національних та релігійних онтологій;

– принцип узгодженості між діями влади і змістом діяльності засобів масової інформації (принцип людяності). Державна інформаційна політика повинна мати на меті духовний прогрес, підйом народного духу;

– принцип гуманізму та конструктивізму. Даний принцип полягає в тому, щоб через ЗМІ проповідувати і прищеплювати гуманістичні цінності народу;

– принцип досягнення випереджаючого інформаційного ефекту у формуванні суспільної свідомості. Суспільна свідомість поділяється на спеціалізовану (знання фахівців у певній галузі) і масову (знання мас). Причому, в першу чергу необхідно досягати випереджаючого інформаційного ефекту у формуванні громадської, спеціалізованої, а потім масової свідомості;

– принцип «культурологічної» мови мас-медіа. Це особливо важливо в контексті незаперечного факту визнання засобів масової інформації найпотужнішим джерелом, носієм масової культури;

– принцип патріотизму, який формує свідомість суспільства по відношенню до своєї країни;

– принцип єдності свідомого, підсвідомого і несвідомого. Даний принцип впливає з теорії соціального психоаналізу З. Фрейда, але в контексті соціальної психології та соціальної інформаціології. Даний принцип вкрай важливо враховувати при формуванні інформаційної політики.

На наш погляд, дані принципи цілком відповідають гуманітарним напрямкам державної інформаційної політики, та повинні стати фундаментом для ефективної її розробки і реалізації органами державної влади, основою аналізу та управління інформаційними процесами в Україні. Крім того, на регіональному рівні в систему базових пріоритетів, які повинні враховуватися при реалізації державної інформаційної політики, на нашу думку, можуть

увійти:

– принцип єдності інформаційного простору: забезпечення формування розвитку регіонального сегменту єдиного інформаційного простору України;

– принцип зворотного зв'язку: забезпечення законних прав громадян на висловлення думки про стан активів регіональних процесів і дій влади, що регулюють ці процеси;

– принцип законності: забезпечення законних прав на інформацію усіх суб'єктів інформаційного впливу та їх рівної відповідальності перед законом;

– принцип доступності інформації: забезпечення усіх суб'єктів системи управління своєчасною, повною та достовірною інформацією з метою прийняття органами влади якісних управлінських рішень;

– принцип партнерства державних структур, бізнесу і громадянського суспільства.

До числа основних структурних елементів інформаційної політики можна віднести:

– методологічний компонент, що полягає в осмисленні концептуально-понятійного апарату, який визначить мету, завдання, основні напрями і заходи реалізації, а також показники, що відображають ступінь досягнення мети і виконання поставлених завдань;

– структурно-управлінський компонент: формування структури і взаємозв'язку структурних компонентів в системі інституту влади;

– техніко-технологічний компонент.

Чіткий методологічний механізм формування і реалізації державної інформаційної політики на даний час відсутній. Згідно методологічними та методичними вимогами до розробки програмно-цілевих документів першою стадією інформаційної діяльності є цілепокладання, тобто висування, формулювання, конструювання цілей. У пропонованій нами Концепції державної інформаційної політики України державна інформаційна політика визначатиметься як «сукупність цілей, що відображають національні інтереси України в інформаційній сфері, стратегічних напрямів їх досягнення (завдань) і

системи заходів, що їх реалізують». Довгостроковою стратегічною метою інформаційної політики, згідно з пропонованою Концепцією, є «забезпечення переходу до нового етапу розвитку України – побудови демократичного інформаційного суспільства і входження країни у світове інформаційне суспільство».

На думку Ю. А. Нісневіч, цілями інформаційної політики можуть стати [39, с. 78]:

- консолідація дій органів влади, політичних, громадських організацій та об'єднань, засобів масової інформації зі створення соціально-орієнтованого інформаційного простору, і побудови інформаційного суспільства з високим ступенем відкритості та взаємної відповідальності влади і населення;

- вдосконалення системи державного управління на основі використання інформаційних та комунікаційних технологій;

- підвищення якості життя населення;

- політична соціалізація індивіда, яка заснована на поділі загальногромадянських, державних і патріотичних цінностей сучасного українського суспільства.

Розумно розглядати концепти державної інформаційної політики крізь цілі і завдання реформування державного управління. Виходячи з об'єктної структури інформаційного простору України, як узагальнених об'єктів регулювання інформаційної політики, як інструменту державного управління можна виділити наступні:

- інформаційну сферу громадянського суспільства;

- інформаційну сферу влади, що складається з інформаційної сфери державної влади і місцевого самоврядування;

- область перетину інформаційних сфер громадянського суспільства, державної влади і місцевого самоуправління.

Як бачимо, інформаційна політика повинна бути спрямована на те, щоб змінити ставлення громадян як до органів державної влади, так і до засобів масової інформації. При цьому, важливо послідовно переходити до моделі

партнерських відносин між державними органами управління різних рівнів (державних, регіональних, місцевих, між державними інститутами та інститутами громадянського суспільства), які базуються на взаємній довірі. Це означає, що і інститути держави, і інститути громадянського суспільства виявляють готовність та демонструють взаємну зацікавленість у перетворенні, реформуванні державного управління.

Розвиток партнерських відносин – тривалий процес, в той же час на перших порах можна активізувати механізми зворотного зв'язку і враховувати при прийнятті управлінських рішень як громадську думку, так і думку управлінців нижчестоящих ланок. До завдань державної інформаційної політики в сфері управління розвитком відносяться:

- комплексний первинний управлінський облік в інтересах держави, реального сектора національної економіки та суспільства;
- забезпечення методологічної єдності первинної соціально-економічної інформації від рівня громадянина та суб'єкта економіки і до рівня суспільства та держави в цілому;
- створення інструментарію, призначеного для ефективної інформаційної взаємодії органів державної влади і управління, місцевого самоврядування, суб'єктів економіки та ринку, суспільства та громадян;
- моніторинг і вимірювання реального стану справ в економіці, соціальній сфері та суспільстві;
- соціально-економічне моделювання альтернативних варіантів стратегії розвитку.

Важливими для досягнення цілей державної інформаційної політики в контексті підвищення ефективності державного управління є такі умови:

- створення сприятливого клімату для розвитку інформаційної індустрії;
- всебічне інформування громадян про діяльність органів державної влади;
- підвищення ступеня довіри громадян до інститутів державного управління;

- подолання песимістичного настрою суспільства, переорієнтація громадської думки в сторону морально-етичних, духовних і культурних цінностей, спрямування суспільства в бік творчих мотивацій, відновлення національного патріотизму;

- забезпечення вільного та загального доступу громадян до суспільно значущої інформації;

- визначення системи пріоритетів, що дозволяє найбільш раціонально і продуктивно використовувати наявні матеріальні, фінансові, трудові ресурси при підготовці і виконанні органами державної влади певних програм і заходів в інформаційній сфері.

Нові політичні та соціально-економічні умови розвитку, а також накопичений досвід реалізації окремих заходів державної політики в галузі створення, поширення та використання інформації повинні стати визначальними в системі завдань державної інформаційної політики. Мета державної інформаційної політики України, на думку Г. В. Лисенко, повинна полягати у створенні єдиного смислового простору, орієнтованого на формування регіональної ідентичності, єдиної системи символів, що визначають як конкурентоспроможність України в системі зовнішніх відносин, так і привабливість для жителів, визначення та просування регіональних інтересів.

Результатом цілеспрямованого управлінського впливу регіональних інститутів влади можуть стати солідарні регіональні відносини, які засновані на взаємній вигоді та згоді. У зв'язку з цим одним з напрямків діяльності органів влади має стати інформаційно-комунікаційна взаємодія як найбільш ефективний інструмент управління. Для цього концепція інформаційної політики повинна бути розроблена на системній основі із залученням усіх суб'єктів інформаційного обміну в спільну діяльність. Основою формування інформаційної політики повинні стати:

- статистичні дані, наукові та кон'юнктурні дослідження;
- соціологічні та експертні опитування;

- дистанційні зондування з актуальних питань;
- моніторинг засобів масової інформації;
- вивчення інформаційного простору.

Організаційно-діяльнісний підхід передбачає, що невід'ємним етапом створення та реалізації державної інформаційної політики є громадське обговорення її концепції. Не можна обійти увагою і забезпечення інформаційної безпеки. Будучи одним із стратегічних ресурсів, інформація повинна бути в повній мірі захищена. У зв'язку з цим усі етапи реалізації інформаційної політики повинні бути узгоджені з нормативно-правовими актами і документами в області інформаційної безпеки.

Третій етап – реалізація державної інформаційної політики. У зв'язку з цим на передній план виступає необхідність формування організаційно-технологічного забезпечення проведення державної інформаційної політики. В системі органів державної влади пропонується чітко розподілити права, обов'язки та відповідальність за реалізацію різних аспектів державної інформаційної політики. Крім того, повинна бути сформована підсистема з конкретним функціональним завданням – проведення державної інформаційної політики. Така підсистема передбачає включення як спеціалізованих органів влади, що забезпечують державне регулювання інформаційної сфери, так і підрозділів в інших органах влади, відповідальних за інформаційні аспекти діяльності в сфері компетенції цих органів. Відповідний координаційний центр на рівні вищого керівництва країни, а також персональна відповідальність за проведення інформаційної політики одного з вищих посадових осіб державної влади здатні, на наш погляд, досягти єдності функціонування та необхідної координації в даному процесі.

Найважливішим фактором реалізації ефективної державної інформаційної політики є високий професіоналізм учасників інформаційного обміну (перш за все, засобів масової інформації та органів влади) і забезпечення рівних прав для усіх його суб'єктів. Необхідний комплексний підхід і якісні зміни як самої системи роботи з інформацією, так і функціональної та організаційної структур

управління, характеру діяльності і побудови управлінських рішень керівниками державних органів влади. Слід враховувати, що впровадження новітніх інформаційних технологій у сфері державного управління вимагає одночасного узгодження і використання раніше існуючих інформаційних, кадрових, правових, організаційних, технічних та інших факторів.

Успішність реалізації інформаційної діяльності неможлива без інформаційно-аналітичного супроводу. У сучасному світі громадська думка істотно впливає на політичні та соціальні процеси. Таким чином, його необхідно досліджувати і використовувати для прийняття продуктивних законів, налагодження чіткої роботи органів влади та громадянського суспільства, і, головне, для запобігання кризовим ситуаціям. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне, ввести в постійну практику органів влади вивчення громадської думки.

При розробці управлінських рішень необхідно не лише враховувати громадську думку, а й активно її формувати, виявляючи проблеми і знімати невизначеність. Легітимність та прозорість таких рішень влади, на наш погляд, буде забезпечена в повній мірі. Також у створенні організаційно-технологічної основи проведення державної інформаційної політики важливим є інформатизація усіх сфер державного управління, вдосконалення інформаційних та комунікаційних систем органів державної влади, підвищення ступеня їх взаємодії. Актуальним завданням є також збільшення потужності інформаційних ресурсів, призначених для масової інформаційної взаємодії з населенням.

З метою єдиного підходу в проведенні державної інформаційної політики в країні необхідно закріпити централізоване формування концепції інформаційної політики в Україні. Не менш важливим є конкретизація форм і методів реалізації інформаційної політики. Моніторинг (оцінка) реалізації інформаційної політики є досить значущим етапом на шляху проведення державної інформаційної політики, гарантією її ефективності. Вважаємо, що моніторинг повинен проводитися на державному та регіональному рівнях. Збір

аналітичної інформації покликаний проводитися по ланцюжку «від низу до верху».

На державному рівні повинні розроблятися контрольні значення та цільові показники по виконанню кожного заходу, запланованого в рамках пропонованої Концепції. Також аналізу повинні піддаватися: відповідність вимогам і змістом заходи, забезпечення узгодженості його виконання. Моніторинг ефективності виконання намічених заходів повинен здійснюватися, на наш погляд, регулярно, бажано з невеликим тимчасовим інтервалом (1-2 рази на рік). У разі відхилення від контрольних значень заходів, відповідний координаційний центр на рівні вищого керівництва країни, зобов'язаний прийняти рішення про внесення пропозицій щодо коригування заходів, або його окремих напрямків. З метою більш оперативного регулювання даних процесів пропонуємо таблицю контрольних значень і цільових показників зробити окремим документом як додаток до пропонованої Концепції державної інформаційної політики в Україні.

Критерії оцінки інформаційної відкритості органів влади, необхідно доповнити такими показниками, як кількість виступів в засобах масової інформації, оновлень на інтернет-сайті органів влади; кількість проведених зустрічей з населенням, прямих ліній, прес-конференцій. Публічний аналіз і оцінка якості проектного рішення органів влади свідчать не тільки про те, що суспільство володіє інформацією з тієї чи іншої управлінської дії, а й розкривають інтереси та запити суспільства з даної проблеми.

Неодмінною у зв'язку з цим нам бачиться оцінка громадянами ефективності діяльності керівників органів влади, та застосування результатів зазначеної оцінки в якості підстави для прийняття рішень про дострокове припинення виконання відповідними керівниками своїх посадових обов'язків. Потрібна модернізація системи оцінки органів виконавчої влади на підставі виявлених унікальних та об'єктивних можливостей усієї країни і, окремо взятих територій. Зокрема, необхідно розробити конкретні управлінські завдання за напрямками розвитку різних сфер життєдіяльності, встановити ключові

напрями діяльності для кожного регіону. Це дозволить робити об'єктивні висновки про якість виконаної роботи.

Очевидна в даний час і надмірність показників: деякі з них є проміжними, вони не дають нову інформацію, а по суті розшифровують більш значиму. В умовах проведення довгострокових заходів логічніше було б оцінювати не результат діяльності, а процес досягнення результату, що передбачає важливість класифікації видів діяльності за метою і завданням, а також відхід від уніфікованості в періодичності оцінки для різних напрямків діяльності. Кінцевим етапом оцінки повинно стати прийняття рішень, які сприяли б подальшому оптимальному досягненню цілей. Важливим для комплексного вдосконалення державного управління є, на нашу думку, поширення практики оцінки на органи влади усіх рівнів.

Таким чином, запропонована нами Концепція державної інформаційної політики України покликана стати офіційно прийнятою позицією з приводу змісту і основних напрямків діяльності органів державної влади, пов'язаних з формуванням загальної стратегії державної інформаційної політики, реалізацією прав і свобод людини та громадянина у інформаційній сфері, розвитком економічного потенціалу України. Концепція повинна стати основоположним документом для подальшої розробки нормативно-правових актів, а також цільових програм у сфері інформації, інформатизації, інформаційної безпеки, зв'язку, поліграфічної та видавничої діяльності.

3.3. Шляхи удосконалення механізмів реалізації інформаційної політики у сфері публічного управління

Механізмами реалізації державної інформаційної політики є методи і ресурси, які необхідні для забезпечення виконання запланованих заходів запропонованої нами Концепції та досягнення її кінцевих результатів і цілей. Цілком очевидно, що єдиним монопольним інститутом масового інформування на сьогодні є засоби масової інформації. В сучасних умовах вони як інститут

саморозвитку політики відіграють помітну роль як у забезпеченні контактів влади та соціуму, так і у формуванні громадських та політичних відносин, що призводить до підвищення ефективності державного управління.

Відповідно до пропонованої Концепції державної інформаційної політики України в якості одного з першочергових заходів у сфері розвитку засобів масової інформації передбачається розробка довгострокової стратегії держави щодо ЗМІ. Механізми регулювання діяльності засобів масової інформації з боку держави покликані в першу чергу направляти ЗМІ шляхом досягнення культурних, патріотичних та ідеологічних цінностей держави. У зв'язку з цим органи державної влади повинні мати можливість оцінювати виконання засобами масової інформації соціальної функції. Відповідним інструментом для вирішення завдання може виступити рекомендаційна характеристика по пролонгації державної ліцензії як для електронних, так і для друкованих засобів масової інформації. Такий стан може бути закріплено в законодавстві.

Забезпечити конструктивні взаємини населення з такими соціальними інститутами як органи влади, бізнес-структури, громадські об'єднання, створити умови для збереження та розвитку духовних цінностей, що відповідають національним інтересам, історичним та культурним традиціям України, дозволить розробка і реалізація сучасних цивілізованих демократичних форм та методів взаємодії із засобами масової інформації. Це є одним з головних завдань інформаційної політики. У зв'язку з цим органами влади повинні максимально використовуватися нові способи взаємодії із засобами масової інформації, спрямовані на створення умов для реалізації в повному обсязі принципу «єдності свободи та відповідальності» в процесі інформаційного обміну, інформаційно-комунікаційної діяльності ЗМІ.

Систему інформаційного обміну, в яку включені органи влади, інститут ЗМІ та суспільство, на наш погляд, можна умовно розділити на дві складові:

– інформування суспільства про діяльність органів влади за допомогою ЗМІ;

– інформування органів влади про ставлення суспільства до того чи іншого управлінського рішення за допомогою ЗМІ.

Зокрема, для реалізації якісного інформування суспільства про діяльність органів влади за допомогою ЗМІ, на нашу думку, необхідно виробити правові, економічні та організаційні заходи, що забезпечують в діяльності ЗМІ баланс інтересів особистості, суспільства та держави. Це завдання передбачає розробку і реалізацію механізмів підвищення ефективності державного регулювання діяльності державних засобів масової інформації, встановлення механізмів взаємодії органів влади з приватними ЗМІ, слідуючи при цьому національним інтересам держави. Для цього необхідно виробити рішення з комплексу питань економічної підтримки державних засобів масової інформації, що забезпечують якісне виконання соціального замовлення, і виробити конструктивну позицію ефективного соціального партнерства по відношенню до недержавних засобів масової інформації.

На рівні держави до завдань можна також віднести: розширення інформаційного простору; захист інтересів регіонального медіаринку та сприяння розвитку місцевих засобів масової інформації. З метою їх вирішення повинен бути реалізований комплекс наступних заходів:

- розвиток матеріально-технічної бази редакцій засобів масової інформації за рахунок бюджетних та позабюджетних коштів;
- формування мережі супутникового телебачення та супутникової радіомережі;
- сприяння у збільшенні кількості трансльованих телерадіопрограм;
- підвищення якості телерадіомовлення тощо.

За надання населенню повної і достовірної інформації про події політичних, соціальних і економічних процесів несе відповідальність держава. Тому, взаємні зусилля органів державної влади та засобів масової інформації повинні бути спрямовані на виключення можливих спотворень і перекосів в трансляції інформації суспільству. Стратегічним завданням має стати створення збалансованого соціально-орієнтованого інформаційного простору.

Вирішення завдань по розміщенню у ЗМІ інформації роз'яснювального характеру, збільшення кількості освітніх, пізнавальних, інтерактивних програм, створення альтернативних форм для інформування населення та обговорення актуальних тем: круглих столів, дискусійних майданчиків, телемостів, відкритих нарад повинно здійснюватися, на нашу думку, шляхом надання державної підтримки засобів масової інформації.

Оптимального балансу громадянського суспільства дозволить досягти також інформаційна підтримка соціальних ініціатив різних громадських та некомерційних організацій і об'єднань, які пов'язані з вихованням патріотизму, розвитком краєзнавства, збереженням культурної спадщини, всебічним висвітленням соціально-політичного, економічного та культурного життя суспільства. Тільки правильно побудована державна інформаційна політика здатна зробити інформаційні процеси максимально відкритими, створити їх на основі демократичних цінностей і принципів.

Необхідне розширення видів економічної підтримки як державних, так і недержавних засобів масової інформації. Їх здійснення повинно ґрунтуватися на принципах рівності і справедливості при розподілі коштів, необхідності забезпечення політичної та ідеологічної багатоманітності; має враховуватися спеціалізація засобів масової інформації. Вважаємо, що це можуть бути: соціальне замовлення, система грантів тощо.

В умовах ринкової економіки вирішення складних соціальних завдань залишається нагальною проблемою органів державної влади. Застосування існуючих ринкових механізмів часто неефективне, тому владі доводиться шукати нові підходи, що поліпшують стан справ у соціальній сфері. В якості одного з таких підходів використовується соціальне замовлення.

Соціальне замовлення – це доручення замовником (громадськими інститутами або державою на основі моніторингу громадської думки) організації проводити заходи інформаційно-роз'яснювального характеру, спрямовані на реалізацію соціально значущих питань життєдіяльності суспільства. Відомо, що будь-яке інформаційне повідомлення сприймається

людьми через призму власної системи цінностей. Позитивний ефект від трансляції інформаційного повідомлення можна отримати лише в тому випадку, якщо воно враховує інтереси тієї групи населення, якій адресовано. Як бачимо з проведеного аналізу, засоби масової інформації не виконують в повному обсязі функції освітнього і культурного характеру, що є білою плямою діючої державної інформаційної політики.

Соціальне замовлення повинне формуватися органами державної влади на основі моніторингу та аналізу громадської думки, а також загальної соціально-економічної ситуації, оскільки покликане, насамперед, забезпечити населення достатнім обсягом інформації роз'яснюючого плану для того, щоб орієнтуватися в мінливому середовищі, вирішувати свої соціальні проблеми. В якості соціального замовлення на інформацію також може виступати інформація про реалізацію будь-якої реформи.

Соціальне інформаційне замовлення може бути як довгостроковим, так і короткостроковим. Це залежить від того завдання, яке за його допомогою вирішується. Так, соціальне замовлення на інформаційну кампанію з пропаганди здорового способу життя повинне розміщуватися з певною періодичністю. Важливим моментом в реалізації соціального замовлення може стати створення органами виконавчої влади єдиного телефонного центру соціальної інформації (інформаційної служби). Соціальне замовлення на інформацію виконують засоби масової інформації, які забезпечені необхідними для цього ресурсами та орієнтовані на конкретну цільову аудиторію.

Ще однією формою взаємодії влади і засобів масової інформації за рішенням таких завдань, як консолідація суспільства, розвиток території, створення позитивного соціально-економічного та інвестиційного клімату, є визначення та висвітлення стратегічних тем. Тема, освітлення якої потрібно в засобах масової інформації протягом тривалого періоду часу і необхідно для вирішення стратегічних завдань розвитку країни, є стратегічною темою. Спільна робота влади і засобів масової інформації щодо висвітлення стратегічних тем складається з визначення обсягу замовленої інформації;

надання засобам масової інформації усіх необхідних матеріалів з даної проблематики; організації зустрічей засобів масової інформації з експертами, в тому числі, з незалежними; проведення навчальних семінарів, форумів, дискусійних майданчиків з обговорюваних тем.

Виходячи з чинного законодавства, участь засобів масової інформації у висвітленні стратегічних тем не може бути регламентовано органами державної влади. Проте, виконання ЗМІ соціальних функцій в даний час вкрай важливе. Освітлення стратегічних тем – на громадських засадах, на умовах соціального партнерства, дозволить регулювати рух засобів масової інформації в сторону виконання більш складних соціальних та моральних функцій, ніж просто «демонстрація життя» населення. В якості стимулюючого чинника реалізація діяльності щодо висвітлення стратегічних тем може враховуватися в механізмі видачі та продовження ліцензій засобам масової інформації відповідної державної служби. Цілком зрозумілим, у зв'язку з цим, бачиться присутність влади на медіаринку і в якості власника ЗМІ, і в якості регулятора (через закони, податки).

Ще одним механізмом взаємодії влади і засобів масової інформації в роботі з висвітлення стратегічних тем є суспільний договір. Суспільний договір – це письмова угода, яка укладається між засобом масової інформації і органом влади, та закріплює взаємні права і обов'язки сторін. Головною метою суспільного договору є розвиток ефективних партнерських відносин між органами влади та засобами масової інформації. Суспільний договір від імені засобів масової інформації може укладати журналістське професійне об'єднання, яке з ініціативи засобів масової інформації формулює вимоги до влади. У суспільний договір повинні бути включені пункти, які позначають соціальну відповідальність ЗМІ за поширювану інформацію і, право громадян отримувати спростування в разі поширення ЗМІ неправдивої інформації.

Процес консолідації засобів масової інформації для укладення суспільного договору вимагає досить високого рівня розвитку громадянського суспільства та інституту ЗМІ. Визначення ролі держави у розвитку

медіапростору, створення сильного професійного співтовариства дозволять отримати дієвий механізм вирішення всіх інших завдань – від зміни інформаційного законодавства та залучення інвестицій в медіасферу до вироблення етичного кодексу журналістів і єдиних для засобів масової інформації стандартів вимірювання аудиторії. Суспільний договір передбачає рівний ступінь відповідальності органів влади та засобів масової інформації, і спрямований на досягнення взаємообумовленої соціально ефективної діяльності з інформування населення з метою розвитку суспільства.

Для оптимізації роботи з недержавними засобами масової інформації пропонується використання системи грантів. В якості основних принципів, на яких слід базуватися при проведенні конкурсів з розподілу грантів, можна назвати:

- добровільну участь засобів масової інформації;
- рівність учасників конкурсу;
- відкритість конкурсу;
- підконтрольність витрачання виділених на грант засобів.

Грантові проекти повинні переслідувати виключно суспільні цілі та мати соціально значимий ефект для широкої аудиторії. Заохочуються довгострокові проекти, які після закінчення терміну їх фінансування з бюджету можуть перейти на самоокупність. Основою взаємодії недержавних засобів масової інформації та органів влади в процесі інформування населення є фінансова підтримка. Але фінансові вкладення не можуть і, не повинні бути єдиним механізмом стимулювання ЗМІ для їх повноцінної участі в процесі розвитку суспільства. Взаємовідносини влади та засобів масової інформації покликані базуватися на принципах соціального партнерства: ЗМІ беруть на себе відповідальність за інформацію, яку вони створюють і поширюють, а влада допомагає їм організаційно, вибудовуючи процес інформаційного обміну так, щоб ЗМІ інформацію про діяльність влади могли отримувати оперативну у достатньому обсязі.

Для підвищення якості державної інформаційної політики, політичні

суб'єкти повинні керуватися міркуваннями адресності подачі повідомлень через інформаційні канали, враховувати особливості аудиторії у процесі інформаційної передачі. Будь-яка інформаційна діяльність та інформаційний процес орієнтовані на досягнення певних результатів, тобто конкретних дій у відповідь з боку тієї чи іншої групи, на яку направлено інформацію. Тому, чим ефективніше подається інформація, її види та способи піднесення, тим вище ймовірність досягнення бажаного результату. У зв'язку з цим, на наш погляд, було б доцільно змінити освітній підхід у ВУЗах щодо спеціальностей, які пов'язані з діяльністю засобів масової інформації, а також фахівців зі зв'язків з громадськістю.

Можна говорити і про те, що в даний час потрібне вирішення ще багатьох проблем, пов'язаних із захистом громадянина та суспільства від недобросовісної, а часто і неправдивої інформації, поширюваної ЗМІ. У той же час більш чіткого законодавчого регулювання потребують питання, пов'язані зі свободою доступу до інформації представників журналістської спільноти, з правовою охороною особистої таємниці в засобах масової інформації.

Розробка і постійне вдосконалення законодавства, законодавчих та організаційних механізмів дозволить ефективно координувати взаємини всіх суб'єктів суспільного життя в реалізації їх інформаційних прав та обов'язків, створити систему незалежного і гласного контролю за діяльністю держави.

Формування відкритого інформаційного суспільства на основі розвитку єдиного інформаційного простору – таким повинна стати довгострокова стратегічна мета державної інформаційної політики. Є. П. Прохоров зробив такі висновки з даного питання:

- у інформаційному просторі повинні бути налагоджені стійкі відносини між компонентами інформаційних ресурсів та споживачами інформації, що характеризуються рівними можливостями доступу до останньої;
- відносини регламентуються певними принципами і правилами, їх основа та суть – впорядковане отримання і обмін інформаційними ресурсами;
- сенс створення та функціонування інформаційного простору –

реалізація конституційного права громадян на інформацію, яка забезпечує розвиток демократичної масової свідомості;

– необхідне правове регулювання інформаційного обміну в інформаційному просторі, яке виключає обмеження прав громадян і виникнення інформаційних загроз особистості, суспільству і державі.

Істотну роль у формуванні єдиного інформаційного простору відіграє створення загальнонаціональної телекомунікаційної мережі країни. Об'єднавши в собі різні мережі, системи і комплекси засобів зв'язку, вона забезпечить споживачам доступ до територіально-розподілених інформаційних ресурсів, дозволить обмінюватися інформацією в режимах передачі даних і електронної пошти. Єдиний інформаційний простір складається з інформаційних ресурсів, відповідних організаційних структур, засобів інформаційної взаємодії громадян і організацій, що включають організаційно-нормативні документи та програмно-технічні засоби. Концептуально підкреслимо пріоритети:

– по-перше, створення єдиного інформаційного простору – завдання держави, оскільки жодне приватне ЗМІ не вирішуватиме його як соціальну задачу. Що стосується медіабізнесу, то його ефективність територіально обмежується великими сільськими утвореннями. Сільська місцевість не вигідна з комерційної точки зору, оскільки на територіях з низькою щільністю населення витрати на мовлення не можуть окупитися за рахунок рекламодавців;

– по-друге, формування єдиного інформаційного простору передбачає комплексне охоплення усіх, навіть найвіддаленіших територій, різними засобами масової інформації: телебаченням, радіо, друкованими ЗМІ, інтернет-ресурсами та іншими. Такий підхід не лише забезпечить право населення на вибір різних засобів масової інформації, а й дозволить реалізувати усі можливості ЗМІ в ході інформування населення: оперативність, тиражованість, масовість, аналітичність тощо.

Природно, що формування єдиного інформаційного простору має

відбуватися поетапно. При цьому, необхідно визнати і третій пріоритет: робота засобів масової інформації покликана орієнтуватися на двосторонній зв'язок, тобто ЗМІ повинні не тільки поширювати інформацію, але й збирати її по власній мережі. Усі названі умови є обов'язковими для реалізації завдання формування єдиного інформаційного простору.

Також одним з найважливіших напрямків інформаційної політики є забезпечення інформаційної безпеки. Як уже зазначалося, інформація є одним із стратегічних ресурсів, впливаючи на суспільно-політичні та соціально-економічні процеси. Необхідність у зв'язку з цим захисту інформації підтверджує вимога узгодити всі дії у рамках реалізації інформаційної політики з нормами нормативно-правових актів і документів в області інформаційної безпеки.

Ще одним ефективним механізмом участі в реалізації державної інформаційної політики є створення при громадських об'єднаннях експертних рад з питань, які пов'язані з діяльністю засобів масової інформації. Повноваження таких експертних рад нададуть їм можливість здійснювати незалежну експертизу в галузі засобів масової інформації та видавничої діяльності, вносити свої пропозиції та зауваження, виступати на відкритих публічних слуханнях з питань інформаційної політики. Крім того, необхідне створення ефективної системи взаємодії усіх експертних рад в інформаційній сфері різних рівнів. Реальне засвоєння інститутами держави і ЗМІ свого нового призначення можливе при наявності таких умов:

- ядром функціонування системи взаємодії держави і ЗМІ є розвиток поліцентричного типу конструювання інформаційної ієрархії, що визначає основні позиції держави та засобів масової інформації у відношенні один до одного;

- технології конструювання соціальної реальності використовуються з метою формування знань, цінностей громадянського суспільства, необхідних для відтворення інтересів та потреб громадян, розвитку громадянської соціальності та інтерсуб'єктності;

– у процесі прийняття рішень органами державної влади використовуються неформальні соціальні практики, представлені в ЗМІ.

Сформовані неформальні практики відіграють, на нашу думку, значну роль у становленні громадянського суспільства в Україні, оскільки виступають в ролі деяких регуляторів поведінки громадян. На сьогодні в умовах віртуалізації політичних інститутів актуальним завданням для органів державної влади є розширення форм та методів використання мережі Інтернет з метою сприяння ефективного діалогу з суспільством, підвищення державного управління.

Практичною реалізацією національної інформаційної політики є також електронний уряд. Необхідними умовами становлення системи є:

- постійне впровадження в діяльність органів влади інформаційно-комунікаційних технологій;
- збільшення обсягів та якості державних послуг;
- інформатизація усіх соціально значущих проектів в Україні;
- забезпечення ефективного міжвідомчого і міжрегіонального інформаційного обміну та інтеграція державних інформаційних систем й ресурсів.

У Стратегії розвитку інформаційного простору України на період до 2020 року [63] відзначені існуючі проблеми розвитку електронного уряду, які полягають в наступному:

- недооцінка значення інформаційно-комунікаційного аспекту в процесі демократизації суспільства, розбудови держави, її європейської інтеграції;
- відсутність довгострокової державної стратегії щодо подальшого її розвитку;
- недосконалість законодавства про інформацію;
- низька ефективність виконання державно-управлінських рішень, спрямованих на забезпечення захисту стратегічних національних інтересів на міжнародному рівні, зокрема, щодо можливості контролювати та регулювати потоки інформації за межами держави з метою додержання законів України,

прав і свобод громадян, гарантування національної безпеки держави.

- наявність значної кількості інформаційної продукції, що не відповідає вимогам законодавства, негативно впливає на систему суспільних цінностей, фізичний, психічний, інтелектуальний та моральний розвиток людини, призводить до деградації суспільства;

- намагання суб'єктів інформаційних відносин маніпулювати громадською думкою шляхом поширення недостовірної, неповної та упередженої інформації у ЗМІ;

- недостатній рівень прозорості відносин власності щодо ЗМІ;

- недостатній рівень державної підтримки виробництва і розповсюдження вітчизняної інформаційної продукції;

- зловживання правом на вільне одержання та поширення інформації, в результаті чого порушуються інші фундаментальні права та свободи людини, захищені Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, та Конституцією України;

- надмірна присутність в ефірі українських аудіовізуальних ЗМІ продукції російського виробництва;

- недостатній рівень використання української мови в аудіовізуальних (електронних) та друкованих ЗМІ, Інтернеті;

- порушення вимог нормативних актів у сфері захисту інформації та державних інформаційних ресурсів.

Для вирішення даних проблем необхідно:

- визначити пріоритетні напрямки розвитку електронного уряду;

- продовжити розвиток системи управління інформатизацією в органах державної влади;

- забезпечити створення типових програмно-технічних рішень регіональних систем в сфері державного управління;

- сформувати стандарти розкриття інформації та стандарти інформаційної відкритості.

Значним для використання в повній мірі інформаційно-комунікаційних

технологій населенням є підвищення правової культури та інформаційної грамотності громадян. Прийнято вважати, що інформаційно грамотною є «людина, яка в змозі розуміти, коли їй потрібна інформація, вміти знаходити, оцінювати та ефективно її використовувати». Взагалі, до нормативно-правового компоненту, який виступає у якості одного з основних механізмів реалізації державної інформаційної політики, повинні пред'являтися найвищі вимоги. У найкоротші терміни необхідно переглянути все інформаційне законодавство, визначити його недоліки та можливі шляхи вирішення.

З метою вдосконалення національного інформаційного законодавства, на нашу думку, найбільш повно повинні бути відображені обов'язки та відповідальність, права і обмеження прав об'єктів та суб'єктів нормативно-правового регулювання в інформаційній сфері.

Важливим є встановлення переліку організацій та осіб для проведення консультацій і обговорення документів. Такими можуть виступати: Рада з розвитку інформаційного суспільства в Україні при Президентові України; Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики; Міністерство інформаційної політики України; засоби масової інформації; Національна спілка журналістів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У дипломній роботі наведено теоретичні аспекти узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що виявляється в теоретичному обґрунтуванні державної інформаційної політики та виробленні рекомендацій щодо її покращення. За результатами проведеного дослідження у роботі зроблено такі висновки:

1. З'ясовано сутність та зміст державної інформаційної політики. Виявлено, що державна інформаційна політика, має досить складну структуру. Інституційно вона представлена різними складовими, які формують її зміст та цілі, які реалізуються в інформаційному просторі, а саме: в органах влади; аналітичних структурах (їх представляють центри ситуаційного аналізу в різних урядових відомствах, інших структурах влади); базах і банках даних (у тому числі, національних бібліотеках); центрах розробки стандартів інформаційних контактів; центрах захисту інформації; прес-службах в органах державної влади; науково-дослідних центрах.

2. Досліджено місце і роль державної інформаційної політики в системі державного публічного управління в Україні. Відзначено, що постанови і розпорядження Уряду України, що регламентують публічний доступ до інформації державних органів, не містять вказівки на необхідність забезпечення доступу до публічної інформації у формі відкритих даних.

3. Розглянуто правове регулювання державної інформаційної політики. З'ясовано, що на даний час інформаційна політика в Україні у нормативно-правових актах представлена досить фрагментарно і носить скоріше ситуативний характер. Концепція державної інформаційної політики, так і не була реалізована, з урахуванням сьогоденних реалій її положення вимагають значного оновлення, в тому числі щодо посилення її гуманітарної складової.

Аналіз документів показав, що і у суб'єктів України методологічного розуміння мети і завдань стратегії інформаційного розвитку немає, вони не пов'язані із загальною стратегією соціально-економічних перетворень, а у більшості регіонів концепція інформаційної політики і, зовсім відсутня. Отже, державна інформаційна політика, як і її програмні документи, в даний час вимагає серйозного коригування.

4. Проаналізовано процес здійснення державної інформаційної політики органами державної влади. Аналіз засвідчив про недостатній ступінь активності населення в питаннях співпраці зі структурами влади для вирішення насущних проблем значною мірою залежить від рівня організації роботи адміністративного апарату та його інформаційного забезпечення.

Однією з основних проблем у системі інформаційного забезпечення зв'язків із громадськістю є закритість влади, відсутність усвідомлення необхідності налагодження та підтримання конструктивного діалогу з громадськістю. Причиною виникнення недовіри громадян щодо неефективності діяльності апарату, на думку громадян, крім відсутності «прозорості» влади, є також неможливість їх реального впливу на рішення, які приймаються владою. Негативно впливає на стан інформаційного забезпечення зв'язків із громадськістю і те, що в Україні відсутня злагоджена політика усіх гілок влади в роботі зі зв'язками з громадськістю. Відсутній координуючий зв'язок між підрозділами зв'язків із громадськістю Кабінету Міністрів України, Секретаріату Президента України та Верховною Радою.

В даний час також представляються ще недостатніми зусилля влади щодо створення єдиного інформаційного простору і дієвого інформаційно-телекомунікаційного середовища, бази інформаційних ресурсів. Відзначається низький рівень інтеграції інформаційних систем різних структур управління, відсутність в даному процесі єдиної регламентації і загальної координації. Бачаться слабкими темпи створення інфраструктури публічного (громадського) доступу населення до інформаційно-довідкових центрів. Використання органами державної влади інформаційно-комунікаційних технологій

характеризується низьким ступенем інформаційної відкритості відомчих сайтів, слабкими темпами впровадження практики публікації відкритих даних в мережі Інтернет.

5. Визначено місце інформаційно-аналітичної служби в системі інформаційної діяльності органів державної влади. З'ясовано, що інформаційно-аналітичні служби органів державної влади – це інтегровані системи інтелектуальної підтримки прийняття управлінських рішень; сукупність засобів, методів, виконавців, які забезпечують необхідним інформаційно-аналітичним супроводом весь процес управління в органах державної влади; реалізація політики в сфері доступу громадян до інформації.

6. Досліджено особливості взаємодії органів державної влади із засобами масової інформації в процесі публічного управління. Засоби масової інформації, будучи інформаційним провідником між владою і суспільством, здатні підняти рівень активності громадян, об'єднати зусилля органів влади і населення для вирішення головного завдання органів державної влади – поліпшення якості життя людей.

Створювані на сучасному етапі медіатизація політики і політизація ЗМІ припускають більш різноманітні й різнобічні взаємини влади та суспільства з функціональної і змістовної точок зору. Проте, тут виявлено ряд значних проблем. Так, механізми взаємодії влади із засобами масової інформації залишаються в більшій мірі традиційними, незважаючи на те, що їх розширення актуальне. Це обумовлено як віртуалізацією засобів масової інформації, перетворенням мережі Інтернет у важливий засіб політичної комунікації, так і переходом самих ЗМІ від маніпулятивних способів впливу на аудиторію до діалогічних та інтерактивних методів взаємодії з нею.

До серйозних недоліків на шляху підвищення інформаційної відкритості можна назвати також слабе використання соціальних мереж. Даному процесу притаманні риси формалізму і відсутність форм інтерактивності у використовуваних технологіях.

Поряд з появою нових мас-медіа, зокрема IP-телебачення, електронних

газет, інформаційний простір лише здається варіативним, різноманітним, доступним, реальним і віртуальним, але громадяни продовжують скаржитися на те, що необхідної інформації, відповідей на найактуальніші питання вони отримати не можуть. У зв'язку з цим наростає нерозуміння кроків і дій влади, негативне відношення до неї.

Таким чином, очевидно, що, по-перше, на сучасному етапі державне управління вже не може існувати у відриві від інформації. По-друге, підвищення ефективності державного управління безпосередньо залежить від ефективності проведення державної інформаційної політики, яка в свою чергу, з одного боку, відкриває нові можливості у реалізації цілей регулярного інформування населення органами влади про політичну та соціально-економічній сферах країни, а з іншого боку, в більш широкому сенсі, стає каталізатором формування демократичного відкритого інформаційного суспільства.

Державна інформаційна політика на сучасному етапі потребує вдосконалення її правового та організаційно-технологічного напрямів.

7. Запропоновано шляхи удосконалення правового регулювання державної інформаційної політики, які полягають у розробці Інформаційного кодексу України.

8. Обґрунтовано методологічні та організаційно-технологічні основи формування інноваційної державної інформаційної політики. Запропонована нами Концепція державної інформаційної політики України покликана стати офіційно прийнятою позицією з приводу змісту і основних напрямків діяльності органів державної влади, пов'язаних з формуванням загальної стратегії державної інформаційної політики, реалізацією прав і свобод людини та громадянина у інформаційній сфері, розвитком економічного потенціалу України. Концепція повинна стати основоположним документом для подальшої розробки нормативно-правових актів, а також цільових програм у сфері інформації, інформатизації, інформаційної безпеки, зв'язку, поліграфічної та видавничої діяльності.

9. Виявлено шляхи удосконалення механізмів реалізації інформаційної політики у сфері публічного управління. З'ясовано, що на даний час наявні механізми реалізації державної інформаційної політики використовуються не в повному обсязі, несистемно, що не сприяє динамічному розвитку інформаційного суспільства в Україні. У зв'язку з цим в коригуванні потребують також форми і методи реалізації інформаційної політики.

Розвиток засобів масової інформації передбачає вдосконалення законодавства в інформаційній сфері, використання нових підходів взаємодії органів влади із засобами масової інформації. Найважливішими складовими державної інформаційної політики слід визнати:

- подальше формування єдиного інформаційного простору;
- забезпечення інформаційної безпеки;
- розширення форм і методів використання мережі Інтернет органами державної влади;
- розвиток електронного уряду.

Крім того, виявляється необхідність організаційно-технологічного забезпечення проведення державної інформаційної політики через створення відповідного координаційного центру, а також ефективної системи моніторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алмонд Г. А. Громадянська культура і стабільна демократія. Політичні дослідження. 2020. № 4. С.122-134.
2. Андрєєв С. С. Інформаційна культура : рівень змістовності духовних цінностей. Соціально-політичний журнал. 2021. № 2. С. 92.
3. Арсеньєва Т. І. Інформаційні механізми узгодженості соціальних реформ. Влада. 2016. № 12. С. 24.
4. Афанасьєва О. В. Доступ до інформації : українське і міжнародне законодавство. Суспільні науки і сучасність. 2010. № 3. С. 119.
5. Бажин І. І. Соціальна ефективність місцевого самоврядування : інформаційний ресурс. Школа вирішення проблем. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bazhin41.ru/school-problem/sotsialnayaerrektivnost-mestnogo-samoupravleniya-informatsionnyiy-resurs>.
6. Березовська І. Р., Русак Д. М. Державна інформаційна політика України та основні напрямки її вдосконалення. Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». 2019. № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/2488/2219.
7. Василенко І. А. Інформаційні ресурси влади і формування нової посткласичної картини політичного світу ХХІ ст. Вісник МУ. Сер. 12. Політ, науки. 2017. № 2. С. 28.
8. Вінер Н. Кібернетика і суспільство. Київ : Іноземна література, 2013. С. 31.
9. В Україні значно виросла інтернет-пенетрація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://inau.ua/news/v-ukrayini-znachno-vyroslo-internet-penetraciya>.
10. Волченков І. Д. Розробка і реалізація інформаційної політики

органами державної влади в Україні : дис. ... канд. політ, наук : 23.00.02. Харків : Основа, 2018. 199 с.

11. Волчкова Л. Т., Мініна В. Н. Реформування державного управління в контексті основних тенденцій розвитку сучасного суспільства. Державне управління : електрон, вісник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ejournal.spa.msu.ru/images/File/2006/Volchkova.pdf>.

12. Гіда О. Ф. Щодо основних засад формування державної інформаційної політики. Боротьба з організованою злочинністю (теорія і практика). № 1 (29). 2013. С. 333-341.

13. Глазунова Н. І. Система державного управління. Київ : ЮНІТІ-ДАНА, 2013. С. 22.

14. Гнат В. Використання ІКТ для розширення доступу до урядової інформації. Вісник центру. Інформаційний бюлетень Міжнародного центру перспективних досліджень. 2013. № 191. 9 червня.

15. Державні засоби масової інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Державні_засоби_масової_інформації.

16. Дойч К. Нерви управління. Модель політичної комунікації. Київ : 2021. С. 94.

17. Жукова В. І., Краснов Б. І. Загальна і прикладна політологія. Київ : МГСУ, 2017. 992 с.

18. Забузов О. Н. Інтернет як засіб реалізації військово-інформаційної політики : автореф. дис. ... канд.політ, наук. Харків, 2017. 26 с.

19. Звіт голови Держкомтелерадіо О. Наливайка про підсумки відомства за 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=153092&cat_id=140761.

20. Ібрагімова І. Організація системи інформаційної підтримки державного управління (загальні аспекти комунікаційної політики). Аналітичні записки з розробки напрямків державної політики. Київ : Вид-во УАДУ, 2011. С.26-40.

21. Іванова Є. Інформаційна взаємодія органів управління соціально-

економічним розвитком. Проблеми теорії і практики управління. 2017. № 6. С. 83-90.

22. Калюжний Р. А., Гавловський В. Д., Швець М. Я., Цимбалюк В. С. Проблеми державної інформаційної політики : гармонізація міжнародного і національного інформаційного права. Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. Київ : НТУУ «КПІ». Вип. 4. 2012. С. 10–19.

23. Комунальні друковані видання реформуються вдвічі швидше, ніж державні – експерти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://detector.media/infospace/article/139479/2018-07-19-komunalni-drukovanii-vidannya-reformuyutsya-vdvichi-shvidshe-nizh-derzhavni-eksperti>.

24. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

25. Концепція розвитку електронного урядування в Україні до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів від 20 вересня 2017 р. № 649-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npas/250287124>.

26. Корнійчук О. Зв'язки з громадськістю як інструмент державної політики в Україні. Ефективність державного управління. Зб. наук. пр. Вип. 10. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2016. С.114-121.

27. Кноррінг В. І. Основи державного управління. Київ : Іспит, 2017. С. 107.

28. Красноступ Г. М. Основні напрями правового забезпечення державної інформаційної політики. Офіційний веб-сайт Мін'юсту України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minsjust.gov.ua/30768>.

29. Купряшін Г. Л. Модернізація і керованість. Вісник МУ. Сер. 21. Управління (держава і суспільство). 2011. №2. С.72.

30. Лациба М. Інформаційна відкритість органів державної влади України. Київ : Український незалежний центр політичних досліджень, 2018. 156 с.

31. Лисенко Г. В. Інформаційна політика як інструмент підвищення якості життя населення : регіональний аспект. Соціологія влади. 2023. № 6. С.173-181.
32. Литвин В. М. Законотворча діяльність: Словник термінів і понять. Київ : Парламентське видавництво, 2017. 344 с.
33. Луман Н. Л. Суспільство як соціальна система. Москва : Логос, 2017. С. 84.
34. Мамонов М. В. Інформаційна політика та зміну громадської думки. Політичні дослідження. 2019. № 5. С. 29.
35. Манойло А. В. Державна інформаційна політика в особливих умовах : монографія. Київ : МІФІ, 2013. С. 30.
36. Марущак М. Інформаційна безпека держави : курс лекцій. Київ : Вид-во : КНТ. 2019. 136 с.
37. Мелюхин І. С. Інформаційне суспільство : витоки, проблеми, тенденції розвитку. Київ : МГУ, 2017. С. 56.
38. Нісневіч Ю. А. Державне управління і інформаційна політика. НТІ. Сер. 1 : Організація та методика інформаційної роботи. 2017. № 4. С. 14.
39. Нестеряк Ю. В. Державна інформаційна політика : теоретико-методологічні засади : монографія. Київ : НАДУ, 2017. 292 с.
40. Нестеряк Ю. В. Нормативно-правові основи державної інформаційної політики України в умовах розвитку інформаційного суспільства. Теорія та практика державного управління. Вип. 4 (39). С.111-119.
41. Офіційний сайт ГУДСН у Полтавській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pl.dsns.gov.ua>.
42. Панарін І. М. Інформаційна війна, PR і світова політика. Київ : Гаряча лінія Телеком, 2016. 352 с.
43. Петрова Е. В. Інформаційна політика територіальних органів управління як об'єкт політичного аналізу. Вісник МУ. Сер. 12. Політ, науки. 2013. № 6. С. 50.
44. Попов В. Л. Інформаціологія та інформаційна політика. Київ : РАГС,

2018. С. 23.

45. Попов В. Д. Інформаційна політика : навч. посіб. Київ : РАГС, 2013. С. 38.

46. Портал державних послуг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://igov.gov.ua>.

47. Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1378. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua.

48. Прохоров С. П. Введення в теорію журналістики. Київ : МГУ, 2018. С. 214.

49. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16.11.1992 № 2782-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/2782-12>.

50. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>.

51. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.1993 № 3322-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>.

52. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 № 3759-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.

53. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.

54. Про інформаційні агентства : Закон України від 28.02.1995 № 74/95-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-вр>.

55. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр>.

56. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення : Закон України від 23.09.1997 № 538/97-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/97-вр>.

57. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр>.

58. Про національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>.

59. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

60. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2018 роки : Закон України від 09.01.2007 № 537-V. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.

61. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0031323-11>.

62. Про затвердження стратегії розвитку інформаційного простору України на період до 2020 року : Проект Указу Президента України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=113102&cat_id=61025.

63. Про Суспільне телебачення і радіомовлення України : Закон України від 17.04.2017 № 1227-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1227-18>.

64. Про першочергові заходи щодо забезпечення доступу до публічної інформації в допоміжних органах, створених Президентом України : Указ Президента України від 05.05.2011 № 548/2011. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/548/2011>.

65. Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації : Указ Президента України від 05.05.2011 № 547/2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/547/2011>.

66. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : Розпорядження КМУ від 15.05.2013 № 386-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>.

67. Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять службову інформацію : Постанова КМУ від 27.11.1998 № 1893. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1893-98-%D0%BF>.

68. Про інформацію : Закон України від 2.10.1992 р. № 2657-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

69. Пупков С. В. Політичний режим і інформаційний порядок : соціально-інформаціологічний підхід. Сер. Політологія. 2018. № 2. С. 101.

70. Савостенко О. Офіційний веб-сайт облдержадміністрації – складова інформаційної моделі управління регіоном. Вісник УАДУ. 2011. № 3. С.234-239.

71. Смірнов І. Н. Роль парламентської журналістики в діалозі влади і суспільства. Соціально-гуманітарні знання. 2023. № 5. С. 317.

72. Сморгунов Л. В. Державне управління і політика. СПб. : Знання, 2021. С. 124.

73. Соловйов А. І. Політологія : політична теорія, політичні технології. Київ : Аспект Пресс, 2013. С. 356.

74. Соснін О. В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України : монографія. Ктїв : Ін-ут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України,

2013. 572 с.

75. Стоуньер Т. Інформаційне багатство : профіль постіндустріальної економіки. Нова технократична хвиля на Заході. Харків : Основа, 2016. С. 393.

76. Список українських радіостанцій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_українських_радіостанцій.

77. Тавокін Е. П. Влада і ЗМІ. Державна служба. 2018. № 2. С. 105.

78. Хабермас Ю. Моральна свідомість і комунікативна дія. СПб. : Наука, 2016. 379 с.

79. Халіпов В. Ф. Введення в науку влади. Київ : Технологічна школа бізнесу, 2018. С. 220.

80. Чукут С. Сутність електронного уряду та принципи його організації. Вісник УАДУ. 2021. № 2. С. 429-433.

81. Шарков Ф. Політична комунікація як система і процес. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.c-society.ru/main.php?ID=618161>.

82. Шварценберг Р.-Ж. Політична соціологія : У 3 ч. 4.1. Москва : Російська Академія управління, 2013. С. 174.

83. Шилова Т. С. Взаємодія держави і ЗМІ як соціально-інституціональний механізм становлення громадянського суспільства в сучасній Україні. Питання управління. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vestnik.uapa.ru/ru-ru/issue/2009/01/01>.

84. Global Information Technology Report 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_GITR_Full_Report.pdf.

85. Factum Groop. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://factum-ua.com>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Наукові праці автора за темою дипломної магістерської роботи